

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΟΡΑ

Δ. Φ. ΚΑΙ ΥΦΗΡΧΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΕΤΟΣ Δ'. — ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΛΛΑΡΑΚΗ ΚΑΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΚΑΤΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ

1891

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΥΤΕΑ

Εσωτερικῶν δρα. 10. Ἐξωτερικῶν δρα. χρυσῶν 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἀργῶν.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Α' Β' ΚΑΙ Γ ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

Δραχμαὶ 10 ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ φράγκα χρυσῶν 10
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Πᾶς τοῦτος ἐγγυησόμενος δι' ἑαυτὸν
συνδρομητὴς καὶ αἰτοῦντας τὸ σώματι καὶ τῶν
τῶν ἐτῶν ἐκαστὸν ἀποδίδεται τὰ ἐκτὸς ἐπιπροσλη-
πομένη δραχ. ἢ δρα. χρυσῶν 15.

Συνδρομηταὶ ἐγγυώμενοι εἰς τὸ κατώτατον τὰς
Σολλῶν ἐν ἀποστολῇ Πάριος πρὸς τὴν Δημητικὴν Σχολήν,
ὁδὸν Φλέσσας, ἀριθ. 5, καὶ εἰς τὴν βιβλιοπωλεῖαν
«Ἄνεστη Κοραϊτικῆν».

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθηνῶν.
Collège «Anaplasis» Athènes.

Πᾶσα δωρεὰ πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμιεῖον
τῶν «Ἀποστόλων Παύλου» ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ
περιοδικὸν πέμπεται πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς «Ἀναπλά-
σεως» Σ. Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν ἢ πρὸς
τὸν Ταμιεῖον τοῦ Σολλῶν κ. Γ. Σ. Κοραϊσσην, συγ-
βουλογράφον.

Τὰ πεμπόμενα χειρόγραφα δημοσιεύμενα καὶ μὴ
ἄν ἐπιστρέφονται.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - Γ. Ε. ΜΕΣΣΟΛΩΡΑΣ - ΚΑΘΗΜΕΡΗΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1891.

Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ι Κ Ο Μ Ε Ν Α

Ἡ χριστιανικὴ ἐπιστὴς ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἀρχιμανδρῆ-
του. — Ἡ περὶ κομπορηνίας διέλεξις τοῦ κ. Ἀγρινιώτου,
ὑπὸ Γ. Σακελλαρίου. — Περὶ τῆς ἠθικῆς τελειοποι-
σῆς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὑπὸ Κ. Κ. — Ἡ ἐπιτομὴ καὶ τὰ
ἐν τῷ σώματι ταύτου ἐκτελεσθέντα, ὑπὸ Μιχ. Γ. Γαλαριῶ.
— Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐπὶ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς
τὸν χριστιανισμόν, ὑπὸ Ζησίμου Γ. Τσιτσάνου. — Ἡ
διὰ παρεγγεγραμμένων διδασκαλιῶν, ὑπὸ Σ. Κορνοθανάου.
— Ὁ Θεὸς πᾶντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησα. Πηγερὰ τῆς
θεολογίας. — Ἀληθείαι. — Ἀλληγογραφή.

Ἡ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗ

Ὁ Χριστιανὸς εἰς πᾶσιν περιστάσιν καὶ εἰς
οἰουμένην συμπεριφορὰν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, θλι-
βεθὸν ἢ χαρμίνων, μετ' ἐλπίδος ζωῆς καὶ
ἀλουήτου, μετ' ἐλπίδος Χριστιανικῆς, ἀφο-
σιώται καὶ ὑποτάσσεται εἰς τὸ θέλημα καὶ
εἰς τὴν πάνσοφον προνοίαν τοῦ ὑψίστου καὶ
παντοδυνάμου Θεοῦ, ἐργαζόμενος καὶ ἐργα-
ζόμενος, ταπεινός, τὸ κατὰ δύναμιν, ὑπὲρ
τῆς ἐν τῷ βίῳ προνοίας, ἐπιτομῆς καὶ ἀθυ-
ρίας του, ἢ πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἀμαρτιῶν καὶ
ἀπελλαγὴν ἀπὸ τῆς κατεχούσης αὐτὸν συμφο-
ρᾶς καὶ δυστυχίας.

Ὁ κόσμος αὐτὸς ὁ τῶν ὁρατῶν καὶ πολυ-
δάδωνος ἔμα ἀπὸ τὸν ἀληθῶς εἰς Χριστὸν πι-
στεύοντα δὲν εἶναι ἐπιλήμνη, ἐν ἣ τὰ πᾶν
κινεῖται καὶ λειτουργεῖ κατὰ νόμον τυφλῶν
τυφλῆς ἀνάγκης· οὐδὲ εἶναι τιασθὴ κατοικία,
ἐν ἣ τοιαύτως ἐξοφθῆμεν, ὅπως διέλθωμεν τὸν
καίριον βίον ἄνευ ὀρισμῶν ἁμαρτιῶν καὶ

ἀνεξαρτητῶς τῆς ἡμετέρας θελήσεως, ὡς τὰ
λοιπὰ ἄλλα καὶ θνητόφωνα ζῶα· οὕτω θεώ-
ροῦσι τὸν κόσμον μόνον οἱ ζῶντες καὶ πολι-
τευόμενοι ἐν αὐτῷ χωρὶς Χριστοῦ, καὶ
ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελ-
σίας, ἐλπὶς δὲ μὴ ἔχοντες καὶ ἔθεοι
ἐν τῷ κόσμῳ (Ἐφ. 2, 12).

Καὶ τοιοῦτοι δυστυχῶς λυμῶνες καὶ κατα-
στροφῆς αὐτῶν καὶ τῆς κοινωνίας εὐρίσκου-
ται καὶ μεταξὺ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων, τὸν σο-
φὸν καὶ ἐπιστήμονα μάλιστα ἐπαγγελλόμενοι,
καὶ διὰ τοῦτο μερίστην ἠθικὴν θραύσιν καὶ
ὀδύνην ἕλεθρον προξενούντες μεταξὺ τοῦ
λαοῦ καὶ τῆς νεολαίας, ἦτις καὶ διὰ τοῦτο
κατεθρασύνθη εἰς τὰς πονηρὰς ταύτας ἡμέρας
τῆς ἀσεβείας καὶ εὐχερῶς παρεκτρέπεται ποι-
εῖν τὰ μὴ καθήκοντα, θλιβομένης, βεβαίως,
καὶ δυσανασχετοῦσης τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς
πολιτείας, ἦτις ἐνέκαθεν παρεβλέψεν, ὅπως
διὰ τῶν ἁρμοδίων μέσων προλάβῃ τὰς σημε-
ρινὰς ἠθικὰς συμφορὰς.

Ὁ Χριστιανὸς πιστεύει, ὅτι ὁ κόσμος κυ-
βερνᾶται καὶ συντηρεῖται ὑπὸ τῆς πανσόφου
προνοίας τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ὁ Ἐπουράνιος
ἡμῶν Πατήρ, καὶ θέλει τὴν αἰώνιον ἡμῶν σω-
τηρίαν καὶ μακαριότητα. «Ἐὶ οὖν ὁ μὲν εἰς
πονηροὺς ὄντες οἶδατε ὄματα
ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις
ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατήρ ὁ
μὲν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει
ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;»
(Ματθ. 7, 11) λέγει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν βεβαίως
τὴν ἀλήθειαν ταύτην.

Μόνη δὲ ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ καταγινώσκειν καρδία, ὡς μεσότοιχον φραγμῶν, διαχωρίζει τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀποστερεῖ αὐτοὺς τῆς χάριτος, τῆς εὐλογίας καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ ἐπουρανίου πατρὸς· «ἀγαπητοί, διδάσκει, ἡμᾶς ὁ θεὸς Ἀπόστολος τῆς ἀγάπης, ἐὰν ἡ καρδία ὑμῶν μὴ καταγινώσκη ὑμῶν, παρορησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ ἐὰν ἀλτῶμεν λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιῶμεν. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδοκεν ἐντολὴν ἡμεῖν» (Α'. Ἰωάν. γ', 20).

Ὁθεν διὰ τὸν ἀληθῆ Χριστιανόν, δὲν ὑπάρχει τὸ μεσότοιχον τοῦτο τῆς ἁμαρτίας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ· διότι τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐαυτὸν προσήνεγκεν ἕμῶν τῷ Θεῷ, καθαρῶς τὴν συνείδησιν τοῦ πιστεύοντος ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεῖν τῷ Θεῷ ζῶντι (Ἐβρ. 9, 14)· ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον καὶ παρηγοίας πολλῆς προσέρχεται τῷ φρόνῳ τῆς χάριτος ἵνα ἀάβη ἔλεον καὶ χάριν ἐφ' ἡμῶν εἰς εὐκαιρον βούθρεϊαν» (Ἐβρ. 4, 16).

Ἐν δὲ τῇ ἐπιγνώσει τῆς ἀπίστου ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, πιστεύομεν ἐλπίζοντες, ὅτι ὁ Κύριος ἐκλήρωσε πάντα τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας ἡμῶν. Καὶ οὕτω λοιπὸν ἀληθῶς εἰς τὸν Θεὸν πιστεύοντες καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηροῦντες, διερχόμεθα τὸν ἐφήμερον καὶ πολυτάραχον τοῦτον βίον ὑπὸ τὴν ἀγίαν σκέπην καὶ τὴν πατρικὴν ἀγάπην τοῦ ἐπουρανίου ἡμῶν Πατρὸς, ἅνευ τῆς θελήσεως τοῦ ὀπίου καὶ φρέξε κ τῆς κερφαλῆς ἡμῶν οὐ μὴ ἀπόλλυται (Λουκ. 21, 18).

Μικαρίου, ἀληθῶς, ὁ κενθροπος ἐκείνος, ὅστις ἐν τῷ θειῷ ἀγῶνι καὶ εἰς τοὺς ἀκαταπίστους πειρασμούς τῆς παρουσίας ζωῆς, ἐνισχύεται καὶ ἐνδραχύνεται ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος, ἦεις μόνη πίστι καὶ ἀχώριστος φίλη καὶ σύντροφος τῶν δυστυχῶν μάλιστα ἀνθρώπων ἀνακουφίζει καὶ θεραπεία τὰς δυνάμεις καὶ τὰ τραύματα αὐτῶν.

Ολιγογενεῖα τῆς τιμῆς καὶ φιλόπονος στερεῖται αἰφνης τοῦ ἐπιουσίου ἔργου τῆς ἐργασίας σου ἕνεκα τῆς κακῆς τῶν ἄλλων διὰ τὴν σιωπῆς ἢ ἄλλων τινῶν λόγων; ἐν τῷ αὐτῷ ὁδυνῶν περιστασί μόνη ἡ χριστιανικὴ ἐλπίς δύναιται νὰ σὲ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ σὲ

διαφυλάξῃ ἀκατάβλητον καὶ ἀβλαβῆ μέχρι τῆς ἐπανορθώσεως τοῦ ἀδικήματος· ἀπαύξει ἐν φυλακῇ ὑπὸ τὰ δεσμά, ἐν οἷς σε ἔρωσε τὸ ἐγκλημα σου; Καὶ τότε ἀκόμη ἐὰν τρέψῃς ἐν τῇ βεβαρημένῃ καρδίᾳ σου τὴν Χριστιανικὴν ἐλπίδα, οὐ μόνον ἀρετώτερον θὰ ἐκλεισθῆς τὴν θείαν καὶ ἀνθρώπινην δικαιοσύνην, ἀλλὰ καὶ ἡ τιμωρία αὕτη θὰ ἀποβῇ διὰ σὲ διδασκαλία χριστιανικῆς ὑπομονῆς καὶ τελειότητος.

Πάντες καὶ μήτε, γοεῖς ἀγαθοὶ καὶ φιλόστοργοι, φαίνομαι ἀπαρηγόρητοι διὰ τὸν θάνατον φιλιότου υἱοῦ ἢ προσφιλεστάτης θυγατρὸς. Ἐν τούτοις ἡ Χριστιανικὴ ἐλπίς δύναιται νὰ παρηγορήσῃ καὶ τούτους, ὡς καὶ πάντας τοὺς ἀδυναμένους καὶ κλαίοντας ἐνώπιον τοῦ ψυχροῦ τάφου τῶν φιλιότων. Μὴ κλαίετε, λέγει ἡ χριστ. ἐλπίς, οὐ γὰρ ἀπέθανεν ὁ προσφιλεὶς ἡμῶν νεκρός, ἀλλὰ καθέσθαι, ἔχεις οὐ ἀνεστῆ εἰς τὴν κοινὴν ἀνάστασιν. Καὶ μὴ λυπεῖσθε διὰ τοῦτο, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ οὐ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ.

Ὁδυνῶν καὶ θανατηφόρος ἀσθένεια κάπτει μετ' ὀλίγον τὸ νῆμα τῆς ἐπιγίνου ζωῆς σου· οἱ περὶ σὲ φίλοι καὶ συγγενεῖς διὰ τῆς ἀγάπης καὶ συμπαιδείας τῶν, πικρίας καὶ μὴ βουλόμενοι, ἐπαυξάνουσι τὴν θλίψιν σου καὶ τὸν φόβον σου πρὸ τοῦ φοβεροῦ φάσματος τοῦ ἐρχομένου θανάτου. Ἡ συνείδησίς σου, ἡ φωνὴ αὕτη τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ, τότε μάλιστα ὑπερθυμίζει τὰς καλὰς ἢ κακὰς πράξεις τοῦ παρελθόντος βίου σου, καὶ ἐξαγγέλλει τὸν ἔπαινον ἢ τὸν ἔλεγχον τῆς θείας δικαιοσύνης. Ἀλλὰ καὶ τότε μένει ἡ χριστιανικὴ ἐλπίς, ὁ χαρμόσυτος οὗτος ἄγγελος τῆς σωτηρίας, καταπαύωνται τὴν τεταραγμένην καὶ πεφοβισμένην καρδίαν σου, παρασκευάζει ἤσυχον καὶ ἄτακτον τὴν τελευταίην σου ἐν τῇ χάριτι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, πρὸς ἃν καὶ ἀποβλέπων φαιδρῶς καὶ ἀφάβως εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς σου, καθ' ἧς οἱ πάντες καὶ τὰ πάντα σὲ ἐγκαταλείπουσιν ὀδυνώμενον καὶ ἀβοήθητον, λέγεις τότε μετὰ πίστεως καὶ ἐλπίδος πρὸς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ: Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἔφευγέ τὰ ὀφειλόμενά μου καὶ δέξαι τὸ πνεῦμά μου.

Ἀλλ' ἡ χριστιανικὴ ἐλπίς εἶνα ὠραῖος καὶ ἠφθίτος καρπὸς τῆς χριστιανικῆς πίστεως· ὁ πιστεύων εἰς Χριστόν, ἀπὸ τῆς ἀδυστάκτως ἐλπίζει καὶ εἰς τὰς θείας αὐτοῦ ἐπαγγελίας, καὶ ἐλπίζων ἀγαπᾷ ταπεινῶς τὸν Θεόν καὶ τὸν πλησίον, καὶ δι' ἔργων ἀγαθῶν ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην ταύτην πάντοτε καὶ πανταχοῦ, μετὰ χαρῆς καὶ προθυμίας. Ὁθεν πιστὴς, ἐλπίς καὶ ἀγάπη, εἰς τὰ τρία ταῦτα κεχαρισμένα καὶ μεγαλοπρεπῆ γνωρίσματι τοῦ χριστιανισμοῦ, δι' ὧν ἀνεκαινήθη.

καὶ ἐξευγενίσθη ὁ πικρὸς καὶ ἐθνικός κόσμος, ἐβελτιώθη ἡ κατάστασις τῆς ταλαιπώρου ἀνθρωπότητος, καὶ ἐθανυματώθη ἡ τε γνῶσις καὶ ἡ ἀξία τοῦ εἰς Χριστὸν πιστεύοντος ἀνθρώπου.

Πιστὴς, ἐλπίς καὶ ἀγάπη, τὸ πέργχυσον Ἐδαγγέλιον τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, θὰ σώσῃ σὲ καὶ ἐμὲ ἀπὸ τῶν κινδύνων καὶ τῶν καθημερινῶν πειρασμῶν τῆς παρουσίας ζωῆς, θὰ προφυλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἀρετῶν σκοπέλων τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς πονηρίας, θὰ καταστήσῃ ἡμᾶς νικητὰς τῆς σαματοφθόρου καὶ ψυχολέθρου ἁμαρτίας, θὰ ἀναδείξῃ τίμιον καὶ εὐεργετικὸν μέλη τῆς πολιτείας, τῆς πατριδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ θὰ ὀδηγήσῃ τελευταίον εἰς τέλος ἀρετῶν καὶ σωτηρίων, ὑπὸ τὴν κραταιὰν σκέπην πάντοτε τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ.

Μὴ πλανώμεθα ἡμεῖς πείστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης χριστιανικῆς δὲν ὑπάρχει σωτηρία, χαρὰ καὶ εὐμερέτις ὁ βίος καθίσταται ἀβίωτος, σκότος καὶ ὀλέθημα καὶ φροστὸν βαρύντατον· κρηὶ ἀένναος στενοχωρίας, ὀνίας καὶ θλίψεως· οὔτε τὰ αὐτοκαταρκτικὰ σκήπτρα καὶ τὰ βασιλικά διαδήματα, οὔτε τὰ πλοῦτη καὶ τὰ ἀξιώματα πληροῦσι χαρὰς καὶ εὐφροσύνης, ἢ ἐπιυκαίνουσι τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν φύσει ἀπένει καὶ τεταραγμένην, ὅσον ἡ χριστιανικὴ ἐλπίς, ἡ ἐλπίς εἰς τὰς χαριστοφύτους καὶ τὰς φαιδρὰς ἐπαγγελίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν παρουσίαν καὶ τὴν μέλλονσαν ζωὴν. Ὁ ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος ἐμπνεόμενος καὶ ζωογονούμενος θνητός ἐξ ἑνὸς Θεοῦ καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. Καὶ τότε καθίσταται ἀγαθὸς καὶ εὐδαίμων ἄνθρωπος, εὐκρινῆς καὶ εὐεργετικός φίλος τῶν ἀνθρώπων, χαρὰ καὶ στέφανος τοῦ εἴδους καὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Εὐξόμεθα λοιπὸν ἀγαπώτεροι, φίλε ἀναγνώστα, ὅπως μὴ μείνωμεν οὐδέποτε ἐρημι τῆς ζωοπαρόχου καὶ χωριταβότου χριστιανικῆς ἐλπίδος.

Βουδαπέστη, μηνὸς Μαΐου 1891.

Γρ. Γάργος, Μηχανογράφος.

Η ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑΣ ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΟΥ Κ. ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ.

Μετ' ἀληθῶς ἐγαλλιάσεως ἀνέγνωσιν εἰς τὸ περιοδικὸν ἢ «Ἐστία» τὴν περὶ Κοσμογονίας διάλεξιν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἑστεροδοκείου Ἀθηνῶν κ. Αἰγινήτου.

Ὁσαυτὸς τῶν περὶ Κοσμογονίας ἰδεῶν τοῦ Laplace ὁ κ. Αἰγινήτης ἀπομολογεῖ μετ' ὄλης τῆς εὐκρινείας, ὅτι δὲν δύναται αὐτὰ νὰ θε-

ωρηθῶσιν ἐπὶ ὡς ἐπιστημονικὸν ἔχουσαι κύρος, ἀλλ' ὡς ὑπόθεσις προσεγγίζουσα πιθανῶς εἰς τὴν ἀλήθειαν, χρήζουσα δὲ νέων θετικῶν ἀποδείξεων, ὅπως θεωρηθῇ ὡς ἐπιστημονικὴ κατέκτησις καὶ βεβαίωσις.

Καὶ ὅπως τὸ σύστημα τοῦ Laplace δὲν ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὑπὸ ἐμβριθεῶς ἐπιστήμονος ὡς ἔχον ὀριστικὸν κύρος, πολλῶν μὲν διαπερῶν ἐπιστημῶν μὴ ἀποδεχομένων οὐδὲ τὴν πιθανότητα τῆς ἀληθείας αὐτοῦ, τοῦ δὲ γάλλου ἀστρονόμου καὶ μέλους τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Η. Pape διὰ μακρῶν ἀνασκευάζοντος αὐτὸ ἐν τῷ περιορῶν αὐτοῦ συγγραμμάτι περὶ τῆς «Ἀρχῆς τοῦ Κόσμου».

Ἄλλ' ἡ σπουδαιότης τῆς διαλέξεως τοῦ κ. Αἰγινήτου ἐν τούτῳ κυρίως ἐρικται, ὅτι ἐγνω νὰ κίμῃ διάκρισιν μεταξὺ τῆς σφαιρας τῆς θετικῆς ἐπιστήμης περιστροφόμενης ἀναγκαίως ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς μηχανικότητος τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τῶν περὶ ἀρχῆς τῶν ἡντων ζητημάτων, ἀναγομένης εἰς τὴν σφαιρῶν τῶν μεταφυσικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν θερησκευτικῶν μελετῶν καὶ πεποιθήσεων.

Ἡ ὕλη πληροῖ τὸ Σύμπαν, λέγει ὁ κ. Αἰγινήτης, ἐντὺς δὲ αὐτῆς ὑπάρχει καὶ ἡ καλομένη ἐνέργεια ἦεις, ὡς καὶ ἡ ὕλη οὐδέποτε ἀπόλλυται, ἀλλὰ μεταμορφοῦται ποικιλοτρόπως εἰς θερμοτήτα, εἰς φῶς, εἰς ἠλεκτροισμὸν, ἐν μὲ ἀλέξει εἰς κίνησιν. Ἰδοὺ βεβαίως, περὶ ὧν ἐγείρονται μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν συζητήσεις καὶ διαμάχαι, ἀφ' ὧν πλήρη ἔχουσι καὶ ἀπόλυτον ἀρμοδιότητα.

Ἀλλὰ πόθεν καὶ πῶς προέκυψαν ἡ ὕλη καὶ αἱ ἐνέργειαι; Ἰδοὺ, ἀκολουθεῖ λέγων ὁ κ. Αἰγινήτης, τὸ αἰώνιον μυστήριον τοῦ κόσμου· ἰδοὺ τὸ ἀγνωστον πρὸ τοῦ ὀπίου ἢ ἐπιστήμη σταματᾷ. Οὐχὶ τὸ πᾶν γεννᾶται ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς δημιουργίαν τοῦ κόσμου, πρὸς σχηματισμὸν αὐτοῦ ὡς ἔχει σήμερον, ἢ ἐπιστήμη ἔχει ἀνάγκη τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἐνεργείας, ἢς ἀδυνατεῖ νὰ εὖρη καὶ ὧν ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ φυσικῶς ἢ μηχανικῶς ἢ ὀπασδῆποτε ἄλλως τὴν γέννησιν. Ἐπάρχει λοιπὸν δύναμις ἀνωτέρεα, ὑπεριτέρα τῶν ὀρίων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἐκ τῶς τοῦ ὀλικοῦ κόσμου κειμένη, ἦεις ἐδημιουργήσῃ τὴν ὕλην καὶ ἀπειργάσατο τὴν ἐν αὐτῷ ἐνέργειαν.»

Καὶ τὴν γλῶσσαν ταύτην, ἣν ὀμιλεῖ ὁ «Ἐλλην ἀστρονόμος, ὀπαδὸς τοῦ Laplace, τὴν αὐτὴν ὀμιλεῖ καὶ ὁ ἐναντίον τοῦ συστήματος αὐτοῦ γράφων καὶ διαμαρτυρούμενος Pape.

Ἐπάρχει τι ἀνώτερον τῶν γῆκων, ἀνώτερον τῶν λαμπρῶν ἀστέρων, ὁ λογισμὸς καὶ ἡ ἰδέα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νοῦς ἡμῶν δὲν ἐδημιουργεῖται

ρήθη αυτόματος, ίσεται βτι υπάρχει νόμις ανώτερος, εξ ης πηγάζει ή ήμετέρα. Καί ιδού ήμεις έτοιμοι ν' αποδεχθώμεν τον Δημιουργόν της παραδόσεως. Είπε ψευδής βτι ή επίσημη κατέληξεν εις την βρηγην αυτού.» (11. Page. Origine du monde. Είσαγωγή).

Ο κατά γραμμα συμπαράβλλον τὰ διάφορα επιστημονικά συστήματα και υποθέσεις περί Κοσμογονίας έρεται να πιστεύση, βτι αντίθεσις υπάρχει μεταξύ των ιδεών του Laplace και των εν τη Γραφή αναγραφωμένων έπάρσεων και αποκαλύσεων του Μωυσέως. Αλλ' ουδέν τούτου σφαλερώτερον.

Η έξυμμερος του Μωυσέως εις μίαν μόνην άνάγειται αλήθειαν, εις την Δημιουργίαν όρωμένων και άοράτων υπό της πρώτης Γαρυφύουδς Αιτίας.

Τά περί των τρόπων της δημιουργίας και της λειτουργίας των τεθέντων φυσικών νόμων άνάγονται εις την σφαιραν της πειραματικής επιστήμης, ως τὰ περί λειτουργιών των πνευματικών και ήθικών δυνάμεων εις τας επιστήμας του πνεύματος και εις τας εν τη ιστορία αποκαλύψεις και μορφωθείσας παραδόσεις.

Επιφυλασσόμενος να άναπτύξω τας ιδέας τούτας εν ιδιαιτέρω έργω, χαιρώ βτι ή Ελλάς παρέχει ήδη ξών τεκμήριον της ύφισταμένης άρμονίας μεταξύ έμβριθοδς επιστήμης και θερησκευτικής ιδέας.

1. Σκαλτσούνης

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Εν τη ψυχή ήμων ενυπάρχει και αίσθημα τι μόλις πρό όλίγου χρόνου υπό των ήθολόγων παρατηρηθέν, καίτοι ή ενεργεια αυτού τοίς πάσι φανερά υπάρχει. Τούτο δέ είναι βτι εν οιαδήποτε καταστάσει και έν ήθελεν είσθαι ο άνθρωπος, είτε άνεπτυγμένος τον νούν, είτε τούναντίον, αυτοπροαιρέτως δίδωσιν εις τον έξέχοντα τον νούν και εις τον δίκαιον τού του άρχειν δικαίωμα. Διά τούτο και εις τούς σκληροτάτους των νόμων και παραλογοτιέτας των προλήψεων και δεισιδαιμονιών εδχερώδς ύπέκει, επειδή έτυχε να πιστεύη, βτι δίκαιοι και αληθείς ύπάρχουσιν.

Εν της απλής δέ ταύτης παρατηρήσεως πολλά μόν της καθόλου ιστορίας τού κατ' άρχάς δυσνόητα φαινόμενα κάλλιστα έξηρούνται, διότι, ως άνωτέρω έλέχθη, τού μόν ψεύδης και τού άδικου ως αλήθεια και ως δίκαιον υπό των πολλών πολλάκις ένομισθησαν, καταδεικνύεται δέ και ή των σοφιστών κακόνοια άνορα-

τούτων τού γένους των ανθρώπων, βτι πέφυκε ψευδόμενον και τού δικαίου εν άγνοία διατελούν.

Πολλαχού της Εύρώπης κατά τον μεσαίωνα μάστιγα οι μόν λαοί έκυπτον τον αδύνατον υπό τούς εδγεναίς, οίτοι δέ μετά των βασιλέων και των λαών υπό τούς μοναχούς. Πόθεν άρα γε ή διπλή αβτη των λαών ύποταγή; διότι επιστάτων εκείνοι μόν βτι ήσαν δίκαιοι και αληθείς ένεκα της ύπεροχής του γένους, οίτοι δέ άγριοι άγγελιοι επί της γης. Υπέκυπτον λοιπόν, διότι ένόμιζον βτι υπέκυπτον υπό τού κράτος της αληθείας, και της δικαιοσύνης και της άγνότητος.

Αλλ' βτι συνέβαιναν να γνωρίσωσιν βτι ήκατόντα, άπογυμνούμενοι των ένυπών πεποιθήσεων, και τὰ δεσμά και τας άλλύσεις συντρίβοντες, αλίτες δούλους αυτούδς καθίσταν, έσπευδον τον δίκαιον ζητούστες εις όν τού του άρχειν σήηπρον όμοθυμωδς ένεπιστεύοντο.

Θαυμαστόν τού βτι τούτο του ανθρώπου τού αίσθημα, επειδή την μόν τούτου αξίαν διατηρεί και μέχρι της βίας και της δουλείας, έλευθεροί δ' αυτούν εις τας πρώτας του δικαίου και του αληθούς εκλήψεις.

Τού αίσθηματος δέ τούτου της παγκοσμίου ανθρωπότητας ύπάρχει και νόμος φυσικός όψ' ού άλληλοδιαδόχως ύσήμερα συντρίβονται μόν ήδη αί προλήψεις και δεισιδαιμονία και αί τυραννικά δικαιώσεις, διαμαρτίως δέ συνδέεται και προς δύο άλλους τού καλού, και της προς την της αληθείας γνώσιν άγάπης, τροφής και τροφής ούσης της ψυχής, και προς άλλον τρίτον, οίον ήξω τις ύστες αυτού του της ήθικής τελειοποιήσεως, ύστες προάγει μόν προς τού πρώτω τού έννη, ούχι όμως και διά της αυτής ταχύτητος, άλλ' άλλα μόν ταχύτερον, άλλα δέ βραδύτερον προς εκλήψεις ένάντων των νόμων της φύσεως, οδς τού άμμα του Παντοκράτορος άφορά.

Η του νόμου τούτου άνωκάλυψις γενομένη κατά τού τέλος του παρελθόντος αιώνου παρανοήθη υπό των πολλών, ή δριδότερον είπειν, συνεστάλη μόν εις την προοδευτικών μόνων των επιστημών πίνακα, κατέλιπε δέ εις τον άκόλουθον αιώνα την δόξαν της πλατυτέρας και καινοτέρας διαδόσεως κατ' έπασαν την οικουμένην προς ήθικήν της ανθρωπότητας ώφέλειαν.

Τουούτος ο σκοπός του νόμου τούτου, ή επί λόγω τούτουτος ο υπό του Θεού κινεί τού των ανθρώπων γένει επισβεβλημένος άρμόν' οίον δέ τού άποβησόμενον άγνώδ' τούτο δέ μόνον νόμω βτι δύναται τις να είπη, βτι τού διανυόμενον της όδου δικτύημα κατά τού μάλλον ή ήττον είναι ώρισμένου, και ή γεννησόμενη ενεργεια γνωστή και βτι ο ήθικός κόσμος π-

οιπλανάται μόν άκόμη και νύν εν τη σκοτία, πλησιάζει όμως πάντοτε εις τού φώς. Αλλ' οι προς τον νόμον τούτον έναντία σχολαζόμενοι φαντάζονται βτι προκηρύττει την της ανθρωπίνης διανοίας αύξησην, και ως βέβαιον περί των στοχασμών αυτών έρωτώσι τίνα των ποιητών έχομεν να παραβέλωμεν προς τον Όμηρον, ή των φιλοσόφων προς τον Σωκράτη, ή των στρατηγικών προς τον Έπαμεινώνδαν; Καί επί τού θοιάρβω αυτών χαιρούσι, καίτοι άγροοοί περί τέρας πρόκειται.

Και τού βτι ή έρικτή, νομίζω, ήθική τελειοποίηση του ανθρώπου δέν είναι ή άπύκτησις της δυνάμεως, δ' ής να μεταβληθή ή ανθρωπινή φύσις, άλλ' ή άρσσις της προς τού κρείττω κινήσεως της διανοίας του δημόδους πλήθους ή της ήλης ανθρωπότητος' έν όηλα δέ άπαυτα τού την ύψηλιον αλκοίντα έννη ως έν ανθρωπον θεωρήσωμεν, και επ' άρχής, άφ' βρου ανθρωποι γενόνασιν, έξετέσσωμεν οίος ήτο επί της εποχής του Αργεμέννου, και οίος κατά τούς έπειτα χρόνους, τας πλένας και δεισιδαιμονίας, ως εις τούς κάρακας άπέπεμφε, και τας αληθείας ως άνεκάλυψε και διέδοκε, και β,τι καθ' όδών κατέλιπε, και β,τι εν συνόλω επί έξ και επέκειντε χιλιάδων έτών συνέλεξε.

Μεγαλοπρεπές τού βτι τού θέημα του ανθρωπίνου προορισμού, ού ο κύκλος κατ' έκαστον έων αιώνα άνεξανόμενος και λαμπρονόμους άπέχεται εις την αιωνιότητα.

Μεγίστης δ' έργων ώφελείας ήθελεν είσθαι Ιστορία περί της κατ' έπασαν την οικουμένην γενομένης προς την αλήθειαν και τού δικαίου προόδου, εν ή και αί μέγιστα των δοξών, αί δια χύσεως αίμάτων άποκτηθήσεται, ούδεμιός ή θελον τύχει μνείας ίξαιρουμένων των ύπερ Πίσταως και Πατριόδς, ωσαύτως και αί ούδεμίαν εις τας έπερχομένης γενεάς κληροδοτήσασαι αλήθειαν.

Και ή μόν Αίγυπτος έξαιρουμένων της εις τάξεις των κατωικών διαίρέσεως, της είδωλολατρίας, των ανθρωπίνων πηγώσεων και άκρωτηρισμών, δίκαιον εν ταύτη σελίδω τωνών να τύχη διότι αυτού τού πρώτου ώκοδομήθη έργουστάσιον, εν φ' πληθός ανθρώπων είργάζετο, και ένφ' των λαών νέφος πυκνότερον άμαθείας και δεισιδαιμονίας κατεκάλυπτεν, ύπολαυθάτων φώς σοφίας εν τοίς ναοίς και επί τοίς μνημείοις διέλαμπε. Καί ταύτης ένεκα και ο Πυθαγόρας και ο Πλάτων κατόσε άπέδημψαν, και μετ' αυτής τού σήηπρον του πολιτισμού έκομίσαντο εις την Ελλάδα.

Αί δέ Αθήναι και ή Σπάρτη, διότι οι πολιται αυτών πρώτοι πάντων των ένών της οικουμένης ένομοθέτησαν την άγνοσιν τας πάσι μέχρι των χρόνων εκείνων ταύτην άλλ-

θειαν, βτι πάντες οι άνθρωποι ύστες ίσοι ένώπιον του Θεού, και ένώπιον του Νόμου είναι ίσοι. Καί την αλήθειαν ταύτην μετ' των δογματών του Σωκράτους και του παραδείγματος του θανάτου αυτού ή Ελλάς εκληροδότησεν εις την Ρώμην, ως και την έννοίαν της ύπόθεσεως ένός Θεού πηγής άνεξαντήτου πάσης αληθείας και άρετής.

Εκ των αληθειών όμως, εις παρά των Έλλήνων έδιδάχθη μικρόν τι ώφελήθη, και ούδεμίαν των αληθειών, αλίτες είναι κληρονομία του ανθρωπίνου γένους, εκληροδότησεν εις τούς επινόνους. Έδοξάσθη όμως διά την ένπησ πατριόδς άγάπην και τας οικογενειακάς άρετάς, και κοσμοκράτειρα γενομένη άφηκε παραδείγματα μεγάλων και ήρωικών κατορθωμάτων προς κατάκτησιν του κόσμου.

Και ή κατηγορία αβτη δέν είναι έν των συνήδων κατηγοριών, εις εις ένίστε ή ιστορία έξολισθαίναί. Η Ρώμη, λέγει ο Τάκιτος και ο Αίβιος, γνωρίζει μόν να νικη και να πολιτίξη τού έθνος, ούδέν τι ύμως προστίθησιν εις την κληρονομίαν, ήν παρά των Έλλήνων παρέλαβεν, ούδ' ούδεμίαν άπέξεδύθη των άγροσιγίων του πολιτισμού αυτης, την πολυθείαν, την είδωλολατρείαν, την θρηγομαχίαν, τὰ αίματηρά άμφιθέατρα, τας δημόδεις πλένας και τας θρησκευτικάς και πολιτικάς σκληρότητας, τας ανθρωπίνας θυσίας, καθ' ών ούδεμία ούδέποτε έγένετο διαμαρτύρησις. Μάτην, λέγει ιστορικός τις, φιλόκαλοί τινες έπεχείρησαν να δώσωσιν άλλην ροπήν εν τας κοινάς άναστοφαις και διαχύσεσιν εισαγαγόντες δογματικάς παραστάσεις ή άπίπειρα αυτών ούδεμίαν ύπόστασιν έλαβε, διότι οι πολλοί των Ρωμαίων ούδέποτε κατενόησαν τον εύγενέταιον του θεάτρου σκοπόν, ως οι Έλληνες.

Η μόν λοιπόν άρχιούτης ως υπό πέπλου τιός ήτο κεκαλυμμένη καλύπτοντος από του του του ανθρώπου την αξίαν αυτού, τού μεγαλειών του Θεού, και τούς νόμους της φύσεως. Αί δέ κατά την αρχαιότητα γενομένη προόδοι εις τας τρείς ταύτας αληθείας περιορίζονται, εις την σύστασιν του γάμου, εις την πολιτικήν έλευθερίαν, και εις την ένώπιον του νόμου ίσότητα. Αί τελευταία όμως δύο εν στενοτάτοις όρίζονται όρίοις διότι και δυσκόλος, εν οίς υπήρχον έθνεσιν εις άλλα μετεδίδοντο, ούδεμία δέ εν τοίς πολέμοις έδεικνυνο φιλανθρωπία εις τούς ήττημένους, και ο νόμος ούχι των ανθρώπων άλλ' τον πολίτην έτίμα.

Τουούτων είναι τού ήθικών δημιουργήμα τεσσαράκοντα αίωνων. Τότε δέ και τού μέγα των σωμάτων κράτος κατέργει και μετ' αυτου και τὰ πολιτικά οικοδομήματα πανταχού της οικουμένης ήλλοιοϋντο και έξέλειπον επί

δὲ τῶν ἐρειπίων τούτων νέα ἀνεγείροντο, καὶ νέα πραγμάτων τάξεις γονιμοτέρα καὶ κοινωνικωτέρα καὶ πρὸ πάντων ἠθικωτέρα πανταχοῦ ἀνεβλάστανε, καὶ τὰ τοῦ πολέμου δικαιώματα διὰ τῶν ἀνθρώπου ἀντικαθίσταντο, ἐκ τοῦ ἐνιαίου τοῦ Θεοῦ τὴν πηγὴν ἔχουσα, ἐξ οὗ καὶ τὸ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Τὸ φῶς δὲ τοῦτο διεχύθη καθ' ἑκάστην τὴν ὑψηλίαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποκαλύψαντος τὸ κέλευσμα, ὃ ἀπέκρυπε τὸν Θεὸν τοῦ Μωυσέως, φανερωθέντα διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς μακροθυμίας, καὶ ἀποδόντα εἰς μὲν τὸν πατέρα τὰ τέκνα, ταῦτα δὲ εἰς ἐκείνους. Κατὰ συγκυρίαν δὲ τότε, ἢ ὀρθότερον εἶπεῖν, κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν, συνέβη εἰς πολλὰ τῶν ἔθνων καὶ ἡ τοῦ Σωκράτους διδασκαλία νὰ ἦε γνωστὴ.

Τὸ πρῶτον δὲ ἀποτέλεσμα τοῦ θείου κηρύγματος ὑπέβλεπε ἡ τῆς δουλείας κατάλυσις, ἔργον τῷ θεῷ ὑπερφυσίας. Παρὰ πολλοῖς ἔθνεσι τὴν σήμερον καὶ οἱ κοινώτατοι τῶν ἀνθρώπων ὀφείζουσιν ὅτι ἅπαντες οἱ τῆς ἀρχαιότητος σοφοὶ ἠγνόουν, ὅτι τὸ πωλεῖν καὶ ἀγοράζειν ἀνθρώπους εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ πωλεῖν καὶ ἀγοράζειν αἷμα ἀνθρώπινον, καὶ ὅτι τῆς δουλείας ὑπαρχούσης, ἄρδην καταστρέφονται οἱ θεοὶ καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι. Καίτοι δὲ ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι ἀπλουσιότης καὶ φυσικωσιότης, ὅμως ὡς δι' ὁρέων ἀποκορήμων μεταξὺ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ ἔπαιτα χρόνου ὑπέβλεπε ἀπόστολος καὶ τὴν σήμερον ἡ δουλεία, ἐν ὑπάρχῃ σου, λογίζεται μεγίστη βαρβαρότης ἔθνος βαρβαρωμένου καὶ ἀργίου, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπέρχεν ἐν χρῆσει καὶ παρὰ τοῖς μάλλον πεπολιτισμένοις ἔθνεσι, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς μάλλον φημιζομένοις φιλοσόφοις. Καὶ ὁ μὲν Πλάτων ἐθεώρει ταύτην ὡς στοιχεῖον ἀναγκαῖον τῆς ἰδωδούς αὐτοῦ πολιτείας. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὁ πατὴρ τῆς λογικῆς ἠπατήθη καὶ αὐτὸς δεινὴν ἀπάτην διότι ἐξέλαβε τὴν περὶ τοῦ δούλου ἡμιγνομίαν καὶ συγκατάθεσιν τῆς ἀρχαιότητος ὡς νόμον φυσικόν, καὶ ἐκ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ὠρμήθη καὶ αὐτὸς νὰ παραδεχθῆ τὴν δουλείαν φυσικὴν, καὶ μὴ δυναθῆε νὰ γνωρίσῃ τὸν ὑπάρχοντα ἄνθρωπον τοσοῦτον ταπεινωθέντα καὶ μεταβληθέντα ἐκ τῆς δουλικῆς καταστάσεως, ἐφαντάσθη ἄλλο εἶδος ἀνθρώπου πολὺ καταδέεστορον τῷ ἦθος ἔχοντος, καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς δουλείας, ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως οὕτως ὑπάρχοντος.

Ὁ τῶν ἔθνων λοιπὸν ἠθικὸς βίος τὰ μέγιστα ἐβελτιώθη ἐκ ταύτης τῆς ἀληθείας, ἢν ὁ μὲν Σωκράτης καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ἠγνόουν, ἐν δὲ τοῖς βιβλίοις τοῦ Μωυσέως ἠγνόουν ἠθελὲ τις ἀνάστη, κηρυχθεῖσης ἐν Γολγοθᾷ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σκαυροῦ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καθ' ἑκάστην τὴν οἰκουμένην.

Πανταχοῦ ὅμως δὲν ἐγένετο γνωστὴ ἐκ τῆς ὑπαρχούσης ἀμαθίας μετὰ δεκαοκτὼ ἔτη αἰῶνας εὐρεθεῖσα ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῖς πασιν ἐγένετο παραδεκτὴ.

Ὅτε ἡ θεία αὕτη ἀλήθεια ἐν τῷ κόσμῳ ἐκηρύχθη, τὸ ἡωμαϊκὸν κράτος δὲν εἶχε ἀκόμη πέσει, πανταχοῦ δὲ πληθῆς δεσποτῶν καὶ δούλων ὑπέρχον, καὶ πωλητήρια πωλούντων καὶ πωλουμένων ἀνθρώπων. Τὸ πρῶτον δὲ ὁ θεὸς λόγος ὑπὸ τῶν θυμάτων κατανοήθη. Καὶ οἱ μὲν σοφοὶ ἐθεώρουν τὸ θεῖον κήρυγμα ὡς ἰδεώδες τι, ὡς θεορίαν συζητητέαν ἢ ὕψιστον φιλοσοφικόν. Τὸ ὕψιστον ὅμως τοῦτο ὁ χριστιανισμὸς πρόημα κατέστησεν.

Ἐκ τῶν προειρημένων ἐξάγεται ὅτι ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ τρεῖς ὑπέστησαν μεγάλας μεταβολάς· τὴν εἰς ἐνὶ Θεῷ πίστιν ὑπὸ τῶν Ἑβραίων καὶ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους φανερωθείσαν· τὴν πρῶτην ἐν τῷ κόσμῳ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας ἐμφάνισιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων φανερωθείσαν· καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῆς καταλύσεως τῆς δουλείας, ἔργον θεῖον. Ἐνταῦθα νομίζω ὅτι λήγει τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἱστορίας.

Προβαίνει λοιπὸν, προβαίνει πρὸς τὰ πρόσθεν ἡ ἀνθρωπότης πρὸς κατέστησιν τῆς ἀληθείας αἱ δὲ γεννησόμεναι προδοδοὶ εἰσονται ὁ στέφανος αὐτῆς καθοδηγημένης ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ νόμου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὰ πρῶτα βήματα πρὸς πᾶσαν ἀλήθειαν εἶναι βραδέει· τὴν σήμερον ὅμως καὶ ἡ κίνησις φαίνεται ὁσημέραι ὅτι αὐξάνει, καὶ ἡ προόδος τοῖς πασιν ὅτι εἶναι ἐκαστοῦ.

Ἄπασαι δὲ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα γενόμεναι γνωσταὶ ἀλήθειαι, εἶναι αὐταί·

Τὸ ἐνιαῖον τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἐνιαῖον τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἡ τῆς δουλείας κατάλυσις. Ἡ ὑπερίσχυσις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολέμου. Ἡ κατάλυσις τῶν τάξεων, καὶ ἡ τῆς συνειδήσεως ἐλευθερία.

Αἱ ἀλήθειαι αὗται ἐγνωστοὶ τοῖς ἀρχαίοις, τὴν σήμερον πανταχοῦ σχεδὸν τῆς οἰκουμένης εἶναι γνωσταί, αἱ δὲ γενόμεναι προδοδοὶ εἰς ταύτας εἶναι τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν μελλουσῶν γενέσθαι· διότι, ἐνδοῦρα βλέπομεν τὴν ἀρετὴν περιφρονημένην καὶ καταδικασμένην, τὴν δὲ κικίειν πολλὰς τιμωμένην καὶ θριαμβουσαν, τὰ δὲ δημόσια πλήθη καὶ ἅπαντες τοὺς ἀνθρώπους στερομένους τῆς προσηκούσης διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως καὶ διαπλάσεως τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας οὐχὶ χριστιανικῶς ἀλλὰ πρὸς τὸ θεοδίηται φαρμακικῶς ἐνεργουμένης, καὶ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀγενεῖς

καὶ ἐυγενεῖς διηρημένους, καὶ τὰ πλήθη τῶν ἐργατῶν πενόμενα καὶ περιφρονημένα, ἐνδοῦρα ὑπάρχουσιν ἐπαῖται, τύραννοι καὶ δῆμιοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀλληλοκτονοῦνται, τὸ δὲ ἀνθρώπινον αἷμα ἐν τῷ κόσμῳ ποταμῶν καταρρέει, κατ' οὐδένα τρόπον τελειοποιήσις δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἐνδοῦρα ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ συνείδησει διατελεῖ· ἀλλὰ τότε μόνον ὁ θεὸς νόμος πληρωθήσεται τῆς ἐφικτῆς τελειότητος, ὅταν ἅπαντα ἀπεκδυθῶμεν τὰ ἐνδοῦρα δι' ὧν ἡ κοινωνία ἐνδοῦρα εὐθὺς ἐκ γενετῆς ἡμᾶς, ὅταν οἱ γονεῖς, πρὸ πάντων αἱ μητέρες, τρέφωσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα οὐχὶ μόνον διὰ τοῦ ἰδίου γάλακτος, ἀλλὰ καὶ διὰ παντὸς ἡμᾶτος καὶ στόματος τοῦ Θεοῦ ἐκπορευομένου.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ) K. K.

Η ΕΥΤΥΧΙΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΚ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΟΥΤΟΥ
ΑΥΤΟΙ

Εὐτυχία! Τίς δὲν τὴν ἐπεθύμησε, τίς δὲν τὴν ἀνευρεθῆκε, τίς δὲν τὴν ἠγάπησε, τίς δὲν τὴν ἐπεκαλέσθη, τίς δὲν ἐξέτινε πρὸς αὐτὴν θεομῆν χεῖρα, τίς δὲν τὴν ἐφώνησεν ἄφρονος μὲν νὰ σὲ ἴδω!

Εὐτυχία! Οὐδὲν αὐτῆς γρητενικώτερον, θελτικώτερον, μεθυστικώτερον, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω αὐτῆς δολερότερον, ἀβελαιοτέρου, ἀσταθέστερου. Ὁ ζητῶν νὰ θεμελιώσῃ ἐκ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τοῦτου — ὡς ὁ κ ὁ σ μ ο ς λαμβάνεται ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ φρασεολογίᾳ — πραγματικὴν καὶ διαρκῆ ἐπὶ τῆς γῆς εὐτυχίαν, εἶνε ὁ ἀπλούστερος, ὁ ματαιώτερος τῶν ἀνθρώπων. Οὐδὲν τῶν ἐκ τοῦ κόσμου τοῦτου δύναται νὰ μᾶς δώσῃ αὐτὴν, ὡς ἡ φαντασία μας τὴν ὀνειροπολεῖ, ὡς ὁ νοῦς μας τὴν συλλαμβάνει, ὡς ἡ καρδιά μας τὴν ἐπιθυμεῖ.

Ἀποκτῶμεν πλούτη. Ματαίως. Δὲν γινόμεθα εὐτυχεῖς. Ὁ πλοῦτος ἔρχεται, ὁ πλοῦτος παρέρχεται. Τὸ νὰ γένη τις πλούσιος ἀπὸ πτωχοῦ δύσκολον τὸ νὰ γένη πτωχὸς ἀπὸ πλούσιου εὐκολον. Πόσοι πλούσιοι, ἐκδιωχθέντες ἀπὸ τῶν μεγαλοπρεπῶν οἰκιῶν τῶν, δὲν ἐκείθησαν ν' ἀναπαύσασιν ἀποκαμιωμένοι ὑπὸ τὴν ταπεινὴν στέγην καλύβης πτωχικῆς, πόσοι δέσποιναι ἐξασπρόπνοισαι εἰς χρυσὸν καὶ ἀδάμαντας δὲν ἐπώλησαν τὸ τελευταῖον κόσμημά των, ἵνα καλύψωσι διὰ πεινχρῶς ἐσθῆτος τὴν γυμνότητά ἀρακτηρῆς των κόρης, τὴν ὀπιάν ἄλλοτε ἐνέδουον βασιλικῶς, πόσοι ἀπὸ τῶν τραπέζων, τῶν ὀπιῶν ἐτρέφετο πλήθος εὐτυχῶν

κυναρίων, δὲν ὠνευρέθησαν μετ' οὐ πολὺ νὰ εἶχον τῶν κυναρίων ἐκείνων τὴν τύχην!

Ἐπειτα, ὁ πλοῦτος εἶνε ὕλη, καὶ ἡ ὕλη κατανοεῖ μὲν τὸ σῶμα καὶ μέτρι τινὲς αὐτὴν τὴν ψυχὴν, δὲν εἰμπορεῖ ὅμως ποτὲ νὰ τῇ δώσῃ τὴν μακαριότητα, πρὸς τὴν ὀπιάν αὐτὴ μὲ ἀπλησίαν ὄρεξ. Τὸ νὰ διατηρήσωμεν τὸν πλοῦτον μᾶς ἐμβάλλει εἰς μερίμνας· τὸ νὰ τὸν ἀυξήσωμεν μᾶς προσθέτει καὶ ἄλλα. Καὶ ὅταν δὲ τὰ ἑκατομμύρια σφραγίσωνται ἀνὰ ἑκατοντάδας ἐπὶ ἄλλων ἑκατομμυρίων, τὸ κενὸν τῆς καρδίας μας δὲν ἐπληρώθη καὶ τὰ ἀναταράσσονται αὐτὴν πάθη δὲν ἀπεσβέσθησαν. Πόσοι πλούσιοι δὲν ἐξήλευσαν τὸν πτωχὸν καὶ λιτὸν ἀγρότην, ὅστις ἐπιστρέφων τὸ ἐσπέρας εἰς τὴν καλύβην του ἀναπαύεται φαιδρὸς πλησίον ἠγαπημένης καὶ ἀφρασιωμένης γυναικὸς καὶ σπύγγει εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ χορεύει ἐπὶ τῶν γονάτων του τέκνα προσφιλεῖ καλύπτουτα αὐτὸν διὰ τῶν φιλημάτων των καὶ ἐκκωφίζοντα τὰ ὠτιά του με τοὺς φαιδρούς, τοὺς δυνατούς, τοὺς εὐθύμους, τοὺς ἀφελεῖς γέλωτας των! Πόσοι ἀριστοκρατίδες δέσποιναι, ἀηδιασάσαι τὰς ἐθιμοταξίας, τὴν τύχην, τὰ σκάνδαλα τῶν ὑψηλῶν αἰθουσῶν, δὲν ἐξήλευσαν τὴν ἀμέριμον γυναῖκα τοῦ λαοῦ, ἥτις ἐξωσμένη τὴν ἐμπροσθέλλαν τῆς καταργεῖται εἰς τὰ ἔργα τοῦ οἴκου μὲ τὴν εὐθυμίαν εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ μεδίαιμα εἰς τὰ χεῖλη καὶ μίαν μόνην φροντίδα ἔχει, πῶς νὰ διέγγῃ ἡσυχῶς καὶ ἁρμονικῶς μετὰ τὸν ἄνδρα τῆς, ὅστις εἶνε ἡ ζωὴ τῆς, καὶ πῶς νὰ περιποιηθῇ τὰ τέκνα τῆς, τὰ ὀπιῶν εἶνε τὸ φῶς τῆς! Πλουσίων μεγάλων κόραι ἀσθανθείσαι πληγὰς εἰς τὴν καρδίαν, τὰς ὀπιῶν δὲν ἴσχυε νὰ θεραπεύσῃ ἢ περὶ αὐτὰς πολυτέλεια, ἐξήτησαν ἕσυχον θεραπείας ὑπὸ τὰς στέγας τῶν μοναστηρίων προτιμήσασαι ἀντὶ τῶν πολυτίμων περιδερμαίων τῆς μοναχῆς τὸ ἄσπον, πολλοὶ δὲ οἰκογενεῖς ἀρχαὶ καὶ νεανίαι πλούσιοι, κύπτουτες κατὰ φροστοὶ ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἀνίας, τῆς μελαγχολίας, τῆς ἀπογοητεύσεως, τῆς ἀπελπισίας, δυστυχεῖς ἐν μέσῳ τῶν θησαυρῶν των, ἄθλιοι ἐν μέσῳ τῶν ἀγαθῶν των, μετὰ πολλὰ εἰς τὰς αἰθούσας των, ἀλλὰ μὲ σκόδη βαθύντατα εἰς τὴν ψυχὴν των, μετὰ χροῖματα πολλὰ εἰς τὰ βαλάντια των, ἀλλὰ καὶ μὲ πείναν εὐτυχίας ἀθεράπευτον εἰς τὴν καρδίαν των, τῆς ζωῆς αὐτῆς χρυσοστόλιστοι εἰλωτες καὶ πολυτέλειαι παρῖαι μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιτύχωσι καὶ μᾶς μόνης στιγμῆς ἄνεσιν, τοῦ ἠθικοῦ κόσμου κατὰδικοι, σφύροντες τὸν βίον των ὡς βαρεῖαν σφύραν ἄλύσεως σιδηρᾶς, φανταζόμενοι τὸν κόσμον ὅλον φυλακὴν σιδηρόφρακτον καὶ ἑαυτοὺς μοιραίους αὐτῆς δεσμώντας, ἐν μόνον ἀπαλλαγῆς μέσον ἔχοντας, τὸν θάνατον, χωρὶς νὰ σώξῃ πλέον δι' αὐτοὺς θέλην.

τρών τι ὁ πλοῦτός των, τὸν ὅποιον ἀγίασαν, λαμβάνουσιν ἐν βεβόλβερῳ ἢ ἐν ἐγχειρίδιον ἀνὰ χεῖρας, καὶ ψυχροί, στυγνοί, ἀποφασισμένοι, ζητοῦσι τὰ εὐρωσιν εἰς τὸν σωλῆνα τοῦ πρώτου, εἰς τὴν ἀλγυὴν τοῦ δευτέρου, οὐχὶ τὴν εὐτυχίαν, ἀλλὰ τὴν λήθην τοῦλάχιστον τῶν δαιμόνων.

Ἀποκτῶμεν δόξαν καὶ μεγαλεῖα. Ἴσως εἰς αὐτὰ εὐρωμεν τὴν εὐτυχίαν. Πλάγη! Ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι κατὰ τῶν κεφαλῶν τῶν ἐν δόξῳ καὶ τῶν μεγάλων τῆς γῆς ἡ δυστυχία ἐπέβησε πολλῶς τὰ μικρότερα τῶν βελῶν της. Ὁ Κροῖσος ἐπὶ τῆς πυρᾶς διδάσκειται ἐμπράκτως, ὅτι οὐδεὶς πρόπει νὰ μακροζήτει πρὸ τοῦ τέλους· ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐξόριστος ἀποθνήσκει, ὀνειρενόμενος τὰς ἀκτὰς τῆς Σαλαμῖνος καὶ τὰ κύματα, τὰ ὅποια ἐδόξασεν ὁ Περικλῆς ἀποθνήσκει βλεβῶν μετ' ἀφάρτου ὀδύνης καταφρονεῖ τὸ μεγαλεῖον τῶν Ἀθηναίων, τὸ ὅποιον τόσῳ στενῶς συνέδεσε μετ' τὸ μεγαλεῖον τοῦ ὀνόματός του· Φίλιππος ὁ Μακεδὼν πίπτει δολοφονηθεὶς· Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἐκπέσει βλέπει θρομβωτικῶς τὸ στέμμα, τὸ ὅποιον μετὰ τόσης μεγαλοφυΐας ἐφιλοτέχνησεν ὁ Καῖσαρ καταπίπτει πρὸ τοῦ ἀγέλατος τοῦ Πομπηίου βαθυτέρον τετρανωτισμένος εἰς τὴν καρδίαν ἢ εἰς τὸ σῶμα· Ναπολεὼν ὁ Μέγας, καθηλωμένος εἰς τοὺς βράχους τῆς νήσου Ἰλιβας οἰκτερεῖ ἀπ' αὐτῆς τὰ ἐγκόσμια μεγαλεῖα, καὶ ἐν μόνον μεγαλεῖον ἀνακηρύττει ἔξοχον, προφητικόν, λατρευτὸν, αἰώνιον, τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἡ ἕκαστα τῆς Ἁγγλίας Βικτωρία, ἔν καὶ ἰπέρφερε μετὰ θρησκευτικῆς καρτερίας τὰ κτηνήματα τῆς τύχης, φέρει ὁμοῦ ἀκόμη ἀνοικτὰς τὰς πληγὰς εἰς τὴν καρδίαν της καὶ ἔφρονε μετ' ἄφρονον δέκτρα τὰς ἰδικὰς της καὶ τὰς τῶν οἰκείων της δυστυχίας· ὁ ἀποθνήσκων γαμβρὸς της Φραϊδερίκος, ὁ πολὺκλαυστος ἐνάρετος καὶ φιλόσοφος Ἀδόλφου, διὰ τῆς τραγικῆς του εἰσαγωγῆς ἐκίνησεν εἰς βαθὴν οἰκτον καὶ αὐτὸς τοὺς ἀμειλίχτους τοῦ γερμανικοῦ ὀνόματος ἐχθρούς, ὁ δὲ χθὲς πανίσχυρος, ὁ μέγας, ὁ πολὺς, ὁ ἀγέρωχος, ὁ σιδηροῦς πρόβριψ Βίσμαρκ, ἀπὸ βλήτος ἀπὸ τῆς ἐξουσίας ὡς γηράσκας ἀπόμαχος, ὑβρίζομενος ὑπὸ τῶν προφητικῶν του, παραμελούμενος ὑπὸ τῶν προφητικῶν παρασίτων του, δεσμώτης ἐρημίτης φρονήσεων κατὰ τῆς ἀποτόμου ταύτης μεταβολῆς, αἰῶν τὰς ἐλύσεις του χωρὶς νὰ δύναται νὰ τὰς θρασύη, ποτιζόμενος πικρίας, ἐμβαπτίζομενος εἰς δάδνην καὶ διερχόμενος νύκτας ἀδύκτους καὶ πυρετώδεις, ἀποδεικνύει πάσον εἶνε ἀνόητος, ὅστις νομίζει εἶε ἐπὶ τοῦ ἐγκοσμίου μεγαλεῖου, ὅσον ἔξοχον καὶ ἂν ἦνε, εἰμπορεῖ νὰ θεμελιώσῃ της πραγματικὴν καὶ σταθερὰν εὐτυχίαν.

Ἴσως ὑποθέτει τις ὅτι τὴν εὐτυχίαν φέρει τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ δόξα, ἥτις περιβάλλει τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς καλλιτέχνους. Δυστυχῶς καὶ ταῦτο πλάνη. Ἄν τὰ μεγάλα ἐργάματα ἔχουν τὰς ὑψηλότερας τέψεις, κεντῶνται ὅμως καὶ ἀπὸ τὰς βαθυτέρας καὶ ὀξυτέρας ὀδύνας καὶ θλίψεις. Ἐν πρώτοις τοὺς παρακολουθεῖ ὁ φθῆνος, καὶ πολλὰς ἢ ἐγκατέλειψεν εἶνε ὁ μοιραῖος κληρὸς των. Ποιηταὶ ἔξοχοι ἀπέθανον συντριβέντες εἰς τὸν ἄχαριν καὶ σκληρὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα καὶ μεγάλα φιλόσοφοι ἐξῆσαν ποτιζόμενοι ἀπὸ πάσων στυγερῶν ποτήρια πικρῶν. Ἐν ὑψηλὰ πνεύματα αἰσθάνονται ἰσχυρότερον τὰς ποικίλας ἐντυπώσεις, ἢ ἀνθρωπίνῃ δὲ ἀθλιότητι καὶ αἱ ποικίλα οἰκογενειακά, κοινωνικὰ, καὶ πολιτικὰ ἀσχηματὰ καὶ ἀνομαλὰ, προσωβίλλουσα τὸ ἀπόλυτον ἰδεῶδες, τὸ ὅποιον αὐτοὶ λατρεύουσιν, ἀνεπτάμενοι εἰς τὰ αἰθέρια ἕψη τοῦ ἰδαίου, τοὺς καθιστῶσι μελαγχολικῶς καὶ τραυματίζουσι καιρῶς τὰς ψυχὰς των. Ὁ Ὀμηρος, τὸν ὅποιον ὀνομάζουσιν γ α λ η ν ὀ ν, εἰς στυγερῶν, καθ' ἣν ἀπελογίζετο τὰ μασιζοῦντα τὴν ἀνθρωπότητα κακὰ, εἶπεν ὅτι ἐγὼ ἴσων ἐπὶ τῆς γῆς, ἔχουσι πρῶτον καὶ καύουσι, τίποτε δὲν εἶνε ἰσχυρότερον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον. Ὁ Πλάτων, ἀπογοητευμένος πρὸ τοῦ ἐφθῆνος θεάματος τῆς Ἀθηναίων ἀλκοκρατίας, φησὶ τὸ σχετικὸν εὐτύχημα τὸ νὰ δύναται τις ν' ἀπομονώσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς λοιπῆς κοινότητος. Ὁ Λημισθεὺς ὑποθνήσκει ἀνδρικόως μὲν, διὰ τὸ ἀφροῦ πολλῶς νὰ κατηράσθῃ ἑαυτὸν, ἀλλὰ ἐξῆγεν ἐν μέσῳ πολιτικῆς φιλίας καὶ ἀφιλοτιμίου, καὶ εἶδε νὰ φυλλοροῦσιν αἱ ἐσλευταῖά του ἐλπίδες περὶ συνημοπολιτικῆς ἰσχυροῦς καὶ ἐνθάδε ἔξοχον Ἰαλλάδος ὁ Ἀριστοφάνης πικρῶν γέλωτος ἀπὸ σαρκῆς ἐπιφροσύνης αὐτῶν ἐνδομύχως, καὶ ἡ κατ' ἐπιφάνειαν τεχνικὴ φαιδρότης του ἐπέχει πολὺν τὸ τραγικόν ὁ Βροδτος, ψυχὴ εὐγενῆς καὶ φιλοσοφικῶς μεμορφωμένη, ἀπείπισθεις, πίπτει ἀτόχως φωτῶν «ἢ ἀρετὴ εἶνε λέξις κατ' ἣν ὁ Χρισόστομος, ἐξορισθεὶς, συκοφαντηθεὶς, εἰς μυρία κινδύνους ἐμπεδῶν καὶ μυρία ὑποστῶς κακὰ, ἡμεγαλίσθη, ἐπίσκοπος αὐτῶς, ν' ἀναφανίσθῃ «οὐδένα γὰρ λοιπὸν δέδοικα εἰς τοὺς ἐπισκόπους πλὴν ὀλίγων», καὶ ἀπέθανεν ὑπὸ τῶν βασάνων καὶ κλονητῶν ὁ Ἀλένης ἐξορίζεται μακρὸν τῆς ἐστῆς του Φλωρεντίας, ἐτυχῆς στρατιώτης τῆς Ἰταλικῆς ἐλευθερίας καὶ ἐνότητος, καὶ εἰς τὸ ἔξοχον ποίημα του «τὰς φρονιμῶδες τιμῶνας τοῦ Ἄδων» ἀρτεῖται ἀπὸ τῶν παιδῶν καὶ τῶν ἐργασιμῶν τῆς ἀνγχεῖου πρὸς αὐτὸν κοινότητος· ὁ Σαίξπηρος ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν παθῶν, τὰ ὅποια προσηγορευοῦνται εἰς τὰ δράματα του, καταφαίνεται ψυχὴ τραγικῶδης τῶν Τραγωνιῶν ταρασσόντων πᾶθος ἔρωτος ἀτυχῆς ὀδηγεῖ εἰς τὸ φρασσο-

μείον ὁ Βύρων, ὁ Λομαρτίνος, ὁ Μυσσέ, δὲν ἐργάζονταν τὴν εὐτυχίαν ὁ Chateaubriand εἰς τὸν Ἑνὲ μᾶς ἀνοίρει τὰς ζοφεράς ἀβύσσους τῆς ψυχῆς του ὁ συγγραφεὺς τῶν Ἀθλῶν, ὁ ἔξοχος, ὁ μέγας, ὁ ἀπαράμιλλος κοινοποιογράφος καὶ ποιητὴς Οὐγγῶ, δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχῆς ὡς σόζουρος καὶ οἰκογενειάρχης ἐθρηνησε τὸν θάνατον προσώπων προσφιλῶν, τὰ ὅποια ἠγάπα, ὅσον εἰς Οὐγγῶ ἠδύνατο ν' ἀγαπᾷ, ὡς ἀνθρώπος ἔλασε συμποῦν δι' ὅλας τὰς δυστυχίας καὶ τὰς ἀθλιότητας τῶν ὁμοίων του, καὶ ὡς πατριώτης, ἐξόριστος ἐβάλλε τοὺς κεραινοὺς του ἀπὸ τῆς Βελγικῆς καὶ τῶν ἑκπῶν τῆς Ἰερσῆς κατὰ τοῦ ἄσπαρος Ναπολέοντος τοῦ ἰ' οὐδὲν δὲ οἰκιστότερον τῆς εἰσόδου του εἰς Παρισίους περιεξωσμένους ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν στρατιῶν. Καὶ ἡ κωμῖα Στέελ, γυνὴ ἔχουσα κύρος ὅταν ἡμιλλῆ περὶ μεγαλοφυΐας, διαίτη καὶ αὐτὴ ἐιπενοῦθη ἐξόχως ὑπ' αὐτῆς, ἔθεσεν εἰς τὸ στόμα τῆς ἀτυχῆς Κορίνθης της τοὺς θλιβεροὺς τούτους λόγους «ἢ μοῖρα μήπως δὲν καταδιώκει πάντοτε τὰς ἐνδομυθῶδες ψυχὰς, τοὺς ποιητὰς, τῶν ὁποίων ἡ φαντασία συνδέεται μετ' τὴν δύναμιν τοῦ ἀγῶνος καὶ τοῦ πάσχου;» Ταιουτοτρόπως ἡ εὐτυχία φεύγει ἀσυνήτως μακρὸν καὶ αὐτῆς τῆς μεγαλοφυΐας, ἥτις πολλῶς ἀναδεικνύεται καὶ ἐκλάμπει ἐν μέσῳ τῶν διδακτικῶν, τὰ ὅποια φέρουσιν αἱ συμφοραὶ καὶ τὰ παθήματα τοῦ βίου.

Ἰδοὺ ἤδη αἱ ἡδοναὶ ἀπλοῦνται ροητευτικὰ πρὸ ἡμῶν. Ἴσως ἐν αὐταῖς τοῦλάχιστον εὐρωμεν τὴν εὐτυχίαν. Φεῦ! Καὶ ἐδῶ πλάνη! ὑπάρχουσιν ἀνθρώποι ἔχοντες ὅχι αἰσθητήματα ἀλλὰ ἐνοστάτια, ὅχι ἐπιθυμίας, ἀλλὰ δευῖας. Ἀπόλαυσις, ἰδὸν τὸ ἰδεῶδες καὶ ὁ βίος των. Ἀλλὰ τὰ δικαιώματα τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου δὲν ἀθετοῦνται ἀτίμως. Ἐν τῇ ἀπολαύσει κατωστρέφεται τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν καταλεγεβάνει ὁ κύρος. Ὁ χρόνος ἐγείρει ἐν ἡμῖν τὴν μεταμέλειαν πολλῶς, πάντοτε δὲ ἐξαναλεῖ τὴν δύναμιν ἡμῶν, καὶ ταιουτοτρόπως ἐξηγεῖται πῶς οἱ φρονήτες ἀκράτητοι εἰς τὰς τῶν κόσμων ἐνοήτους καὶ παρανοήτους ἀπολαύσεις καθίστανται ἀνίκανοι πρὸς πᾶν ἀγαθὸν ὑπὲρ τῆς παρῆδος, τοῦ πλῆθους καὶ ἑαυτῶν.

Ἰδοὺ πέραν ἐκεῖ μικρὰ παραθαλάσσια κοιλάς. Ἀνθῆ, φιντὰ, δένδρα, βόσκα τὴν ἡμέραν θανατωσῶς. Αἱ εὐωδία τῶν βόσκων της ἀναμυγνύονται μετὰ τὰς εὐωδίας τῶν παρτοκαλῶν της. Ἡ λευκότης τῶν κρίνων της ἀμιλλᾷ μετ' τὴν λευκότητα τῶν μικρῶν ἀρνίων, τὰ ὅποια σκιερῶσι καὶ βελάουσιν εἰς τοὺς λόφους της, ἐντὶ τὰ καθαρὰ ἡμέρα της ἀφίενουσιν ἡσυχον ὑπὸ τὰς σκὰς τῶν δένδρων μυρμιρισμόν, τὸ κύμα τῆς θαλάσσης της φιλο-

παῖμον φλοισβίζει παρὰ τὴν ἀκτὴν. Ἐδῶ μικρὰ ποιμενῆς πίνει ὕδωρ ἀπὸ τῆς πηγῆς. Ἐκεῖ φαιδρὰ παιδία καταδιώκουσι γελῶντα τὴν χροσαλίδα. Πρὸς τὸ ἐσπέρας ὁ συγκλητικὸς ἦχος τοῦ κώδωνος μικροῦ λευκοῦ ἐκκλησιδίου ἐνοῦται μετ' τὸν ἦχον τῶν ποιμενικῶν κωδωνίσκων, μικρὰ ἀλιευτικὴ λέμβος ἀναφαίνεται μετ' τὸ λευκόν της πανάκι, ἀσθμαίνων κωνυγὸς ἐπιφαίνεται μετὰ τοὺς θηρευτικούς του κύνας, καὶ τὴν νύκτα ἐσχυροφωγῆς Σελήνη ἢ μαρμαίροντα θελκτικὰ ἄστρα προκαλοῦσι μυστηριώδης φεμβασμούς. Βεβαρνωμένοι ἐκ τῆς κοσμικῆς τύχης φέρουμεν εἰς τὴν καρδίαν αἰμοσταγῆ τὰ τραύματα, τὰ ὅποια μᾶς ἤρυνξαν οἱ μοχθηροί, ἔς ἀποσυνθῶμεν εἰς τὰ βέθη τῆς θελκτικῆς ταύτης κοιλάδος. Ἴσως εἰς αὐτὰ εὐρωμεν τὴν εὐτυχίαν. Φεῦ! Ἡ ἐλπίς αὐτῆ δὲν πᾶ διαρκέση πολὺ. Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀπώτερον χωρῖα, καὶ ἐκεῖ ὅπου ἄλλη ἀνθρωπίνῃ ὑπαρξίς δὲν φέρει τὸν πόδα της, οὐδὲ ἀφίρει τὴν πνοήν της, καὶ ἐκεῖ μᾶς παρακολουθοῦσι καὶ μᾶς ταράττουσι τὰ πάθη μας, ἀπογοήτευσιν δὲ καὶ κύρος ἀπειλοῦσι τὴν γαλήνην ἡμῶν καὶ τὴν ἡσυχίαν. Καὶ ὅπου πέφτε καλύβας ἀπαντᾷ τις, τὰς αὐτὰς ἀδυναμίας, τὰς αὐτὰς ἰδιωτοπίας, τὰς αὐτὰς ἀθλιότητας, καὶ ἡ δυστυχία ἐξαπλώνει καὶ ἐκεῖ τὰς ζοφεράς πέτρους της. Ὅ,τι δὲ δημιουργεῖ τὴν εὐτυχίαν μας ἐν τῷ κόσμῳ ταύτῳ, δὲν εἶνε τὸσον τὰ ἐκτὸς ἡμῶν, ὅσον ἡμεῖς αὐτοί. Ὅσον ἡραία, ὅσον ἐξαισία καὶ ἂν ἦνε ἡ περὶ ἡμῶν φύσις, ὅταν ἡ ψυχὴ μας ἦνε συνεσποτισμένη καὶ ἀναετταραγμένη, ἢ μεταξὺ τῶν ἐντὸς καὶ τῶν ἐκτὸς ἡμῶν ἀντιθέσεις, ἀντὶ νὰ μᾶς κατακραῖνη, μᾶς κάμνει νὰ ἀσθανώμεθα ὀξυτέρας τὰς ὀδύνας καὶ τὰς θλίψεις μας. Ἄς φάλλῃ ὅσον εἰμπορεῖ ἐμμελῶς ἡ ἀηδὼν. Ὅταν ἡ καρδία μας κλαίῃ, τὰ πάντα ἤχοῦσι θρηνηθῶς εἰς τὰ ὀτὰ μας. Τὴν φύσιν βλέπομεν ὑπὸ τὸ πρίσμα τῶν ψυχικῶν ἡμῶν διαθέσεων. Ἄς καλύπτωσι νέφη τὸν οὐρανόν. Ἡ χαρὰ κελαιδεῖ ἐν τῇ ψυχῇ μας καὶ τὰ πάντα δι' ἡμᾶς εἶνε φαιδρὰ καὶ αἰθήρια. Ἄς ἐκχύνη μεγαλοπρεπῆς καὶ περιλαμπρῆς ὁ ἥλιος ἀφθόουος χειμάροτος φωτὸς. Ἡ ψυχὴ ἀθιμεῖ, τὰ πάντα δι' αὐτὴν περικαλύπτεται ὑπὸ σκότους καὶ γνώφου. Ἐκτὸς τούτου τὸ πνεῦμα ἡμῶν δὲν δέχεται νὰ περισταλῆ εἰς τὰ στενὰ ὄρια τῆς πέρικῆς φύσεως, καὶ αἱ εἰς αὐτῆς δὲ ἐντυπώσεις προκαλοῦσαι μυστηριώδεις φεμβασμούς μᾶς ὑπὸ τῶν εἰς ἐκστατικὴν σύμνοιαν καὶ μᾶς ὀθοῦσιν εἰς τὴν ὑπεράνω τῆς φύσεως ἰακόμενον ἄπειρον ὁ εἰς τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων θροῦς, ἢ πτώσις ἐνὸς φύλλον, ἐν μαραινόμενον ἄνθος, ἐν νεφύδιον ὑπεράνω τῆς καρφαλῆς μας πλανώμενον, ἢ μυρμιρίζουσα ῥοῆ τοῦ θναίου, αἱ περὶ τὴν ἐσπέραν ἐκλούμε-

να σκιαί, αί θρηνώδεις φωναί νυκτερινῶν πτηνῶν, τὰ ἀκτινοβολοῦντα εἰς τὸ βάθος τοῦ στερεώματος ἡστρα, ὅλα ταῦτα ἐνσταλάξουσιν εἰς τὴν ψυχὴν μας εἰδὸς τι βαθείας μελαγχολίας, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δ' αὐτῆς εὐρισκόμενοι λησμονοῦμεν τὴν γῆν καὶ μετὰ ληπρωοῦ πόθου ζητοῦμεν νὰ συλλάβωμεν τὸ ἄπειρον καὶ νὰ βυθισθῶμεν εἰς τὸ ἀχανές πέλαγος τῆς αἰωνιότητος. Ὅσον ὥραία καὶ ἄν ἦσαι, φύσις, καὶ μυριάκις ἀκόμη ὠραιότερα ἂν ἐγένεσο, αἱ πεδιάδες σου καὶ οἱ λόφοι σου, τὰ ὄρη καὶ αἱ ἀκταὶ σου, αἱ πηγαὶ καὶ οἱ χεῖμαρροὶ σου, τὸ φῶς σου καὶ αἱ σκιαὶ σου, αἱ ἤπειροι καὶ αἱ θάλασσαί σου, τὰ ἄνθη καὶ τὰ πτηνὰ σου, τὰ ῥόδα σου καὶ τὰ λείριά σου, οἱ ἥλιοι καὶ οἱ ἀστέρες σου, αἱ καλλοναὶ σου ὕλαι καὶ αἱ ἐρμυνοῖαι σου, ὅν δύνανται, ὦ! ὅν δύνανται, φύσις, νὰ μᾶς δώσωσι τὴν εὐτυχίαν, τὴν ὁποῖαν ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν!

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐπόμενον).

Μιχ. Ι. Γαλανός.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

ΑΧΡΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΝ (*)

Ἐν τῇ σειρά τῶν αἰώνων ἀναφαίνονται πνεύματα ἐκτάκτου δραστηριότητος καὶ ἐθρυλίας, ἕτινα περικλείουσιν ἐν ἑαυτοῖς δύναμιν τοσαύτην, ὅση ἤθελεν ἀναπτύχθῃ ὑπὸ μυριάδων ἀτόμων ἐπὶ πολλὰς ἐκατοστασιόδας ἐτῶν, ἐπιφέροντα ῥιζικὰς ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολὰς εἰς πᾶν ὃ ἂν ἐπιδοθῶσιν ἔργου. Διὰ τοῦτο εἶνε καὶ σπανιότατα τὰ τοιαῦτα πνεύματα μεταμορφοῦσιν δλοκλήρους κοινωνίας, συντάττουσιν ἐπὶ τὸ τελειότερον τοὺς λαοὺς, ὑπεκαίουσιν τὸν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ζῆλον ἰσοδοθεῖσι νόμοις καὶ θεσπίσματα ἐπὶ ὅλως νέων βάσεων ἀναπτύσσουσι τὴν διάνοιαν, καὶ ἐν γένει καθίστανται ἰδρυταὶ τελειότερων συστημάτων πρὸς ἀρίστην τῶν τε συγχρόνων καὶ τῶν ἐπιγεννημένων. Εἶνε πνεύματα δημιουργὰ προορισμὸν ἔχοντα νὰ χαράξωσιν ὅλος ἐκταίτου πορείαν καὶ τροχὸν ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καταλείποντα οὐδ' ἀναμνήμη μνημεῖα τῆς διαβάσεώς των ἀνεξίτηλα ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, εἰς ἃ ἀτενίζοντες αἱ κατόπι γιγνώμενοι θαυμάζουσι πᾶν δικαίως τὴν μεγαλήν τῶν πνευμάτων τούτων ἀξίαν, καθ' ἅπαντα τὰ διάφορα σημεῖα τοῦ βίου των.

Ὅπως ἂν ἐξετάσῃ τις τὰ θεαυμάσια ταῦτα πνεύματα, ἐκπλήσσειται καὶ δὲν δύναται νὰ ἐν-

(*) Ἐξ ἀνεκδότου συγγράμματος τοῦ καθηγητοῦ κ. Ζησίμου Γ. Τσιπέδου.

νοήσῃ πῶς ἐντὸς τόσων περιορισμένου σώματος, ὅσον τὸ ἀνθρώπινον, ἐνεκλείετο τοσαύτη πνευματικὴ δύναμις, τοιαύτη ἰσχυρὰ διάνοια, τηλικούτος καθαρὸς λόγος! Πόσον δ' ἐδλόγος ἡ ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων διέσωσε καὶ διασώζει μετ' εὐλαβείας καὶ σεβασμοῦ τὰ ὄνματα τῶν τηλαινεσταίων τούτων πνευμάτων, ἕτινα ἔπαξ ἀνατείλαντα ἐν τῷ στερεώματι τῆς ἀνθρωπίνης περιφερείας ἐπέχυσαν τοσοῦτον ἔπλετον φῶς, ὥστε καὶ ὄσαντα ἐξακολουθοῦσιν εἰ ἀναδιδύντα ζωηρὰν τὴν ἑαυτῶν ἀναλαμπήν.

Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου περὶ τῶν ἐκτάκτων ἀνθρωπίνων πνευμάτων, ἕτινα ἐπέθρασαν ἐπὶ τοῦ κοινωνικοπολιτικοῦ βίου τῶν διαφόρων ἐθνῶν ἢ καὶ ἐν μέθρῃ αὐτῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ πόσον ἔβρα λόγον καὶ θαυμασμοῦ εἶνε ἐκεῖνα τὰ μεγάλα τῆς ἀνθρωπότητος πνεύματα, ἕπερ βοηθούμενα ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ἐπεδείξαντο ἔργα ὑπερένθερα καὶ πράγματα ἐμποιοῦντα ἐκπληξιν; ἔργα θεμελιώδη, ἐφ' ὧν ἐδράζονται σχεδὸν πᾶσαι αἱ σημερον ἐνομοούμεναι πολιτεῖαι, καὶ δι' ὧν διελευσάνθη τὸ τίως δυοδιάλυτον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πρόβλημα τοῦ πῶς τὸ πᾶν βίου καὶ τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου; Ἔργα τέλος, δι' ὧν ἡ εἰς τὴν αἰωνιότητα ὁδὸς ἐλειάνθη ἐντελῶς καὶ ἡ πρὸς ὠσιότητα ἔργουσα τέλειον ἐξημερῶσθη;

Ἡ πρὸς τὰ ἔσχατα ταῦτα πνεύματα ἐδ- γωμοσύνῃ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν ἔβου ἀμφιβολίας ὑπελείπει ἄπειρος, καθόσον διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἐπιτεύχθη ὁ μόνον ἢ ἐπὶ γῆς εὐήμερία τῶν λαῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ αὐτῶν ἐνδοσιὶ ἢ πηγίσασα ἐκ τοῦ ἐν τῷ Γολγοθῆ τελεσθέντος πρὸ δεκαετηνῶν αἰώνων αἵματηροῦ δράματος. Ἐκεῖ μὲν ἀπεξέσθη καὶ ἀπετέθη ὁ ἀφρογωναίως λίθος, διὰ δὲ τῶν κατόπι ἐργατῶν συνεκολληθήσαν οἱ λοιποὶ θεμέλιοι, ἐφ' ὧν ἰσοδομήθη τὸ καμμέριστον κτίριον τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐκ τῶν ὁδῶν τοῦ ὁποῖου πνέει ὁ ζωογόνος καὶ σωτικὸς ἀήρ, ὃν εἰσπνέουσι, καὶ δι' οὗ ζωογονοῦνται αἱ ὑπὸ τὴν ἐνδρυχωροσύνην αὐτοῦ ἀτέρηνη σκιαρεφούμεναι γενεαί.

Τῶν τοιούτων ἐξόχων πνευμάτων πρῶτισταν καὶ κυριαδέστατον ἔχουεν Παῦλον τὸν ἀπόστολον, οὕτινος ἐξετάζομεν δύο φάσεις, μίαν μὲν πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἑτέραν δὲ τὴν καὶ τὰ μάλιστα ἀξιοθαύμαστον μετὰ τὴν ἐπιστροφήν. Ἐν τῷ παρόντι ἐξετάζομεν τὴν πρώτην.—Κύριον ὄμμα εἶχε τὸ τοῦ Σαῦλου, εἴτα μετετρέπη εἰς τὸ τοῦ Παύλου. Ἐγεννήθη ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ἦτο νέος Ἰουδαῖος δραστηριώτατος, ἀνετρέφη δὲ λίαν ἐπιμελῶς παρὰ τῷ νομοδιδασκάλῳ Γαμαλιῆλ ἐν Ἱεροσολύμοις. Ἄν ἦτο λοιπὸν ἐκ

τῶν τυχόντων, ἀλλ' ἐκ τῶν σφόδρα πεπαιδευμένων κατ' ἀκριβείαν τοῦ πατρῶου νόμου, καὶ ζηλωτῆς τοῦ Θεοῦ (πρξ. κβ'. 1—4). Νέος διὰ τοιοῦτων προσηύτων νεοκασιμμένος φυσικῶν τε καὶ ἐπικτητῶν βεβαίως ἦτο ἄξιος πολλῆς ὑπολήψεως καὶ τιμῆς.

Λίαν δυσκόλως ἀπαντᾷ τις τοιαύτας εὐνοϊκὰς περιστάσεις, οἷας εὐρίσκομεν ἐν τῷ Παύλῳ. Ἐδρυτῶν σπανιστάτην ζῆλον ὑπὲρ τοῦ πατρῶου νόμου ἐκθύμον καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον μέσα πρὸς πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν ἀφθονα διὰ μὲν τῶν χρηματικῶν ἡδυνήθη νὰ μεταβῇ ἐκ τῆς πατρίδος του Ταρσοῦ εἰς Ἱεροσολύμια, ὅπως ἐκεῖ παραμείνῃ καὶ διδάχθῃ παρὰ τῷ Γαμαλιῆλ, διὰ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀνεκτύχῃ καὶ ἐρηστυματοποιήσῃ τὸσον καλὴς τὰς ἰδέας του, ὥστε ἐμόρφωσε πληροστέτην καὶ ἀσάλευτον τὴν πεποιθήσιν, ὅτι πᾶσι ἀληθῆς γνώσις ἔγκειται ἐν τῷ πατρῷῳ νόμῳ, τῷ Μωσαϊκῷ, ὑπὲρ οὗ, ἕτε πεπαιδευμένος ὢν, ὤφειλε νὰ ἀγωνίσηται καὶ ἀμύνηται ἀψηφῶν πάντα κίνδυνον.

Αἱ πρῶται ἐντυπώσεις γίνονται βεβαίως ἐσοχυρόταται, ἰδίως μάλιστα πεποικίμενον περὶ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, ἡξοβολοῦσι δὲ τὸσον βαθέως, ὥστε λίαν χαλεπῶς κλονοῦνται ἢ ἐκρίζουνται διὰ μίαν, μόνον σὴν τῷ χρόνῳ, καὶ ἐὰν παρουσιασθῶσιν ἰδέαι ἠγιότεραι καὶ πειστικότεραι, πλὴν καὶ τότε μετὰ κόπον δύνανται νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ ἀποδιώξωσι τὰς πρώτας ἀποδειχθείσας σφαλμάτας. Ἐὰν τοῦτο αἴρησις καὶ διὰ μίαν συμβῇ, τότε βεβαίως δὲν εἶνε μεμωμένη ἀνδραπίνῃ ἐνέργεια, ἀλλὰ καὶ δύναμις ὑπερφυσικὴ, διότι ἔχομεν γεγονὸς παρὰ τὸν γενικὸν κανόνα. Ἐμμένων εἰς ἐπὶ τῶν ἀρχῶν του καὶ ὑπερασπιζόμενος αὐτάς, ἐφ' ὅσον τὰς θεωρεῖ ἱερὰς καὶ ἀγίας, εἶνε ἀξέκλεινος καὶ δεικνύει κυριετῶν πνεύματος ἄλλα παρουσιαζομένων ἑτέρων λογικότερων, ἄγιωτέρων καὶ προσφωετέρων τῷ ἡμετέρῳ πνεύματι, ἕτε θειοτέρων, ἐμμένων ἐν ταῖς πρώταις καὶ ἀποκρούων τὰς δευτέρας ἀνεξετάστως καὶ μετὰ παραλόγου πάθους παλεμῶν καὶ διώκων αὐτάς, δὲ σὴν ταῦτοις ποιῆται χεῖρον καὶ βίαις, τότε εἶνε ἐξιόμεμπος καὶ ἀξιοκατάκριτος.

Ὁ νέος Σαῦλος παρὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ἔστρεψεν ἔνω καὶ κάτω ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τοῦ πατρῶου νόμου. Ἀλλ' ἐγεννήθη ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἐν Ἰουδαίᾳ, καὶ ἰδίως ἐν Ἱεροσολύμοις μέγα γεγονὸς προσφάτως τελεσθὲν εἶχε συντελέσει ἐκεῖ τὰ πνεύματα μεγίστη θρησκευτικὴ μεταβολὴ εἶχεν ἀπὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν προθεμελιωθῆ, καθόσον ὁ ἐμφανισθεὶς Μεσσίας, ἦτοι Ἰησοῦς ὁ Σισιῆρ, ἐνέσπειρε τὸν θεῖον αὐτοῦ λόγον, τὴν θεῖαν ζά-

ποκάλυψιν, τὸν νόμον τῆς χάριτος, τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπερ ἐνισχύσας καὶ βεβαιώσας διὰ τῶν θεαυμάτων καὶ τοῦ βίου, ἀκριβῶσας δὲ διὰ τῶν προφητῶν, ἐπεσφράγισε διὰ τοῦ σταυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου καὶ τῆς μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστασεως. Ἡ ῥιζικὴ αὕτη θρησκευτικὴ μεταρρυθμίσις, ἐνῶ κυρίως ἦτο τελείωσις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, διεβλήθη ὑπὸ τῶν ἡγετῶν τοῦ λαοῦ Φαρισαίων καὶ Γραμματέων ὡς αὐτόχρονη ἀνατροπὴ τοῦ Μωσαϊκοῦ. Ἐντεῦθεν κίνησις, ὅση οὐδέποτε ἐγένετο, παρὰ τῷ λαῷ ὑπήρχε. Τὰ πᾶθη ἐξεκαύθησαν, τὰ μίσην ἠξήθησαν καὶ ἦδη σχηματισθείσης ἔπαξ τῆς ἰδέας ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις ἐπιδιώκει τὴν καταστροφὴν τοῦ νόμου Μωσαέως, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐγερθῶσι διωγμοὶ ἐκ μέρους τῶν πολλαριθμῶν καὶ ἰσχυρῶν Ἰουδαίων κατὰ τῶν ἐκτριθῶν καὶ μόλις τὴν προῆν ἐχόντων ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Σαῦλος, ὡς Φαρισαῖος καὶ νομοδιδασκαλος, ἐνεκα τοῦ ζήλου, ὃν εἶχε, τρέχει πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ κινδυνεύοντος πατρῶου νόμου τρέχει καὶ εἶνε παράφορος ἐκ τῆς ἀγανακτησίως του εἶνε ἀκράντος τοῦ θυμοῦ του πνέει μένει κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἐσταρωμένου ἀγωνίζεται διὰ λόγον καὶ δι' ἔργων, δεσμεύει καὶ παραδίδει εἰς φυλακὰς βυθῶς καὶ γυμνάσιος (πρξ. κβ'. 4). Γίνεται φροβερῶτατος διώκτης καὶ εἶνε ἀκόμη νεανίας. Τί θέλει ἀναμείνει ἢ ἀσθενῆς ἀδελφότης τῶν χριστιανῶν, ὡς φθάσῃ εἰς ἀνδρα τέλειον, ἐξασκυντα μεγίστην ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐπιρροὴν καὶ παρορμῶντα τοῦτον διὰ τῆς ἰκανότητός του εἰς τὴν ἀγρίαν κατ' ἐκείνων ἐκδίκασιν; Ζοφερότατος παρουσιάζεται ὁ ὀρέγων κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ χριστιανισμοῦ. Μικρὸν καὶ ἐξαφανίζεται ὁ Παῦλος διανοεῖται τοῦτο νὰ πράξῃ καὶ μελετᾷ διακαῶς ἐν τῇ καρδίᾳ του.

Εἰς τί πταίουσὶ σοὶ οἱ ὀλιγόριθμοι χριστιανοί, ὦ νεανία Σαῦλε; Κατὰ τί σὲ ἠδίησαν; Καὶ τίνα μείζονα ἀδικίαν θέλουσι νὰ μοι κάμωσιν ἢ νὰ μοι ἀνατρέψωσι τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὁποῖου ἐγὼ ἦδη κατέτριψα ἔκασαν τὴν νεότητά μου παρὰ τῷ διασημδέτῳ νομοδιδασκάλῳ Γαμαλιῆλ, καὶ ἐξιόμωθην μετὰ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ σχηματίσας ἐδρασιότατας πεποιθήσεις; Καὶ πῶς νὰ μὴ καταδιώξω τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν κρημασθέντος ἐπὶ τοῦ ζύλου τοῦ σταυροῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου; Ἐὰν δυνηθῶ, θέλω τοὺς ἐξουτώσει πάντας. Με προδίδει ἡ ἡλικία, ἀλλὰ τὸ θάρρος μου εἶνε πολλῶ ὑπέρετρον τῆς ἡλικίας. Δότε μοι ἄνδρας, δότε μοι στρατῶν ν' ἀγάγω πάντας δεσμῶν, ἵνα ἡσυχάσωμεν ἐκ τῶν ταραξιδῶν τούτων.

Ἐδικαιρίαν ζητεῖ ὁ σφριγῶν νεανίας, ἵνα ἐκ-

Τὴν σπουδαίαν ταύτην περιουσίαν διέθηκεν ἡ ἀείμνηστος Ἀγγελικὴ Παπάζογλου κατὰ τὸν μαρτυροῦντα τὰς μεγάλας Χριστιανικὰς ἀρετὰς τῆς.

Καὶ δὴ ἐκ τῶν τόκων τῆς περιουσίας ταύτης πλείον τοῦ ἡμίσεως διαθέτει πρὸς ἴδρυσιν καὶ διατήρησιν ὑφαντηρίου ἐν τῇ κατὰ τὴν πόλιν τῶν Ἰωννίνων οἰκίᾳ τῆς, πρὸς δὲ καὶ διατήρησιν μιᾶς αἰθούσης νοσοῦντων ἐν τῷ νοσοκομείῳ Χατζῆ-Κόστα, τοὺς δὲ τόκους 30 μετοχῶν τῆς Ἑλληνικῆς Τραπεζῆς διαθέτει διὰ διαφόρους ἀγαθοεργίας ἐν τῇ Βίτῃ πατρίδι τοῦ αἰοδήμου συζύγου τῆς. Καταλείπει δὲ καὶ εἰς τὸ ἐθνικὸν πανεπιστήμιον 30 χιλιάδας δραχμῶν. Πλὴν τούτων ἱκανὰ ποσὰ καταλείπει διὰ τὰς ἐκκλησίας καὶ ἱερὰς τῶν Ἰωννίνων μονῶν καὶ ἄλλους διαφόρους ἀγαθοεργίας ἐφάπικε ἢ ἐτησίως δοθησόμενα.

Καὶ οὕτω πως διέθηκε τὴν περιουσίαν τῆς ἡ ἀείμνηστος Ἀγγελικὴ Παπάζογλου. Αἰωνία δ' ἔσται ἡ μνήμη τῆς καὶ εὐλογητὸν τὸ ὄνομά τῆς παρὰ ταῖς ἐπερχομένης γενεαῖς ἐν τῇ πατρίδι τῆς!

Τί δὲ ὑπέθερες καὶ ἀνέπτυξες τὰ ἐν τῇ εὐγενεῖ αὐτῆς καρδίᾳ ἐνυπάρχοντα σπέρματα τοσοῦτων ἀρετῶν, καὶ ἰδίᾳ τὸν διακαῆ πρὸς τὸ εδωγενεῖν ζῆλον; Καὶ τί ἄλλα εἰ μὴ ἡ ζῶσα εὐσέβεια, ἐφ' ἣ ἡ μεγαλόφρων αὐτὴ κυρία διεκρίνετο. Ἡ εὐσέβεια ἐκείνη, ἥς ἄνευ ἐκλείπει τὸ ἰσχυρότερον ἔρεισμα τοῦ ἠθικοῦ χαρακτήρος, ἡ δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ φυσικῆ ἀρετῆ εὐκόλως εἰς κακίαν μετατρέπεται, ὡς ἡ καθ' ἑκάστην πείρα μᾶς τὸ διδάσκει, ἡ εὐσέβεια ἐκείνη, ὅφ' ἥς ὁ ἐμπνεόμενος ἀποβλέπων εἰς τὸν γαλήνιον λιμένα τοῦ ἀληθοῦς προσορισμοῦ του, καὶ τὴν ἀληθῆ πατρίδα του ἀναλογιζόμενος πλεῖ ἀπτόητος ἐν τῷ κλυδωνιζομένῳ πελάγει τοῦ προσκαίρου τούτου βίου, οὔτε ἐν τῇ εὐτυχίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐγωῖσμοῦ καὶ τῆς ἡδοναθείας οὐατηλατούμενος, οὔτε ἐν τῇ ἀτυχίᾳ καταβαλλόμενος.

Ἡ εὐσέβεια αὐτὴ ὑπέθεξε ἡ τροφὴ ὕλων τῶν ἀρετῶν, δι' ἧς ἡ ἀείμνηστος Ἀγγελικὴ Παπάζογλου κατέστη τὸ σέμνωμα τῆς ἡμετέρας κοινωσίας, ἑκαρετικῆς ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης παρ' αὐτῆς καθ' ὕλον τὸν βίον τῆς ἀπολαύσασα. Ἐνθεν μὲν τῷ ὄντι ἐκδύσει αὐτὴν ἡ παραδειγματικὴ ἀγάπη τοῦ ἠθους, ἐνθεν δὲ

ἡ ἔκστα μετριοφροσύνη ἄλλὰ καὶ ἡ μεγάλη ἐξοχότης καὶ περισκέψις ἐν τῇ μετὰ τῶν ἄλλων ἀκαστοφῆ, τὸ προσήκον καὶ ἀφελές τῶν τρόπων τῆς κατέβλεπον τοὺς πλησιάζοντας αὐτῆν. "Οτι δὲ μάλιστα διέλαμπεν ἐν αὐτῇ, ἦτο ὁ διακαῆς πρὸς τὰς ἀγαθοεργίας ζῆλος. Ἀνοπολόγητοι τῷ ὄντι εἶνε αἱ χρηματικαὶ δαπάναι, ὡς ἐκἀότατε κατέβαλλεν εἰς διαφόρους ἀνάγκας κοινωμικὰς τε καὶ ἀτομικὰς ἔνθεν μὲν εἰς ἀνάγκασιν ἐν Ἰωννίνῳις καὶ κορυφοῦ καὶ περιπελλοῦς ἐπ' ὄνοματι τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης τιμωμένου, ἔνθεν δ' εἰς κακασκεπὴν ἢ καὶ ἐπισκεπὴν γυμνασίων, ἔνθεν δ' εἰς ἀνάγκασιν δημοσίων φρεσίων, ἔνθεν δὲ τέλος εἰς ὑπανδρείαν ἀπόρων κοριθίων καὶ περιθαλψὴν πτωχῶν. Ἐθεώρει δὲ ἀληθῶς ἑαυτὴν οὐχὶ κυρία, ὡς καὶ αὐτὴ ἔλεγε τοῦτο, ἀλλ' οἰκονόμον καὶ ἐπίτροπον τῶν δωρηθέντων αὐτῇ παρὰ Θεοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τῶν ἐνάτων πρὸς ἔπαινον τῆς μεγαλήμου καὶ ἁγίας εδωγενῆς συμπολιτίδος Ἀγγελικῆς Παπάζογλου. Τίς ἢ χρεία δὲ πλείονων πρὸς τοῦτο λόγων, ἀφ' οὗ τὰ πρόγματα αὐτὰ λαλοῦσιν εὐλογητέωρον πινυτὸς ἑπαύρου καὶ ἐγκομιῶν;

Τί δὲ τοιαῦτα παραδείγματα βίου ἐξόχως Χριστιανικοῦ διδάσκουσιν ἡμᾶς; Καὶ τί ἄλλο, εἰ μὴ ὅτι διὰ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἱκανοποιούνται οἱ εδωγενέστεροι πάθοι τοῦ ἀνθρώπου ἀρετῆτος, ἐκπληροῦνται δ' ὁ ἀληθῆς τοῦ ἀνθρώπου προσημοῦς.

Ἄλλ' ἀπὸ γε οἱ πλοῦτοι μόνον ἐντεῦθεν λαμβάνουσι τοιαῦτα μαθήματα; "Οτι μὲν ἡ ἐκ τοιοῦτων παραδειγματικῶν διδασκαλίᾳ εἰς τοὺς πλουσίους ἰδιαιτέρα ἀφορᾷ, εἶνε ἀνατίρητον, καὶ τοι ἄλλως οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων ὀφείλουσι κατὰ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν νὰ ἐλεῶν τὸν πλησίον ὅτι δὲ ἐφ' ἑτέρου ἢ ἐγάπη ὄλον ἐκδηλοῦνται μόνον διὰ παροχῆς ἀγγυρίων, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλους ποικίλους τρόπους, καὶ τοῦτο οὐδέως ὁ ἀρνούμενος.

Πάντες τῷ ὄντι δύνανται ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἑαυτῶν ἐνεργείας κατ' ἠθικὰς ἀρχὰς ὁρῶντες καὶ τῷ ἑαυτῶν πλούτῳ, κατὰ τὸ ἑρῶν εὐαργέλων, καλὴν χοῆρον ποιούμενοι νὰ φανῶσι χορηγῆται εἰς τὸν πλησίον καὶ τὴν πατρίδα, οἱ μὲν ὡς γονεῖς, οἱ δὲ ὡς διδάσκαλοι, οἱ δὲ ὡς πνευματικοὶ ποιμένες, οἱ δὲ ὡς ἱερωεῖ, οἱ δὲ

Ο ΘΕΟΣ ΠΛΗΤΑ ΕΝ ΣΟΦΙΑ ΕΠΟΙΗΣΕ. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ.

ὡς δικηγόροι. Πάντες ἐν γένει, ὅσοι ὡς ἐκ τῆς ἑαυτῶν θέσεως δύνανται οὕτως ἐπὶ τῶν περὶ ἑαυτοῦ νὰ ἐπενεργήσωσιν, οὐχὶ σμικρὰν ἀποστολὴν ἔχουσι νὰ ἐκπληρώσωσιν. Ἡ εὐθύνη ἡμῶν ἐπιβαρύνει πρὸ πάντων τοὺς λογιωτέρους, ὅταν τῶν ἑαυτῶν καθήκοντων ἀλιγορῶσι, καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός των τοὺς ἄλλους δὲν ὠφελοῦσιν.

Ἐκ τοῦ παραδείγματός δὲ τῆς ἀείμνηστος Ἀγγελικῆς Παπάζογλου καὶ ἄλλων τοιούτων ἀληθῶν θιασωτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ μαθητόντες πολλοὶ τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων καὶ ἐπιστημόνων, ὅποια θαυμάσια πρότυπα καλοκάγαθίας παράγει ἡ ἀληθῆς εὐσέβεια, καὶ τίνες ὑπερησίας ἐκἀότατε προσφέρει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἡ Χριστιανικὴ φιλαδελφία, ἡ ἄγνωστος οὐσα εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, ὡς παύσωσιν ἀσεβοῦντες ἢ καὶ ψυχρῶς πρὸς τὴν θρησκείαν διακείμενοι. Ἄς ἀναλογισθῶσι δὲ οἱ τοιοῦτοι, ὅτι τὸ ἀσεβὲς παράδειγμα των ἐπενεργεῖ ὀλιθυῶς καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἑαυτῶν τέκνων καὶ οἰκείων παρὰ πάσας ἑστίν ὅτι τὰς ἀγαθὰς ἐνεργείας τῶν μητέρων των ὡς ὑπὸ τῆς καθ' ἑκάστην πείρας τοῦτο διδασκόμεθα.

Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ τὰ τῆς παιδείας ἐπιτετραμμένοι ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ δούλῃ Ἑλλάδι ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἡ παρ' ἡμῶν παιδεία κακαστρέφει ἐπὶ τὸ πλείστον ἐν ταῖς καθύλας τῶν νέων ὅτι καλὸν οὗτοι ἐκ τῆς πατρικῆς των ἐστίας πολλὰκις φέρουσιν, ὀφείλουσιν οὐ μόνον τὰ κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἰδίᾳ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ἑλλιπῶς ἢ καὶ πλημμελῶς ἔχοντα νὰ ἐπινοηθῶσωσιν, ἀλλ' ἐν κοινῇ συνεννοήσει καὶ μετὰ τῶν πνευματικῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας νὰ φροντίσωσι καὶ περὶ βελτιώσεως τοῦ ἡμετέρου κλήρου, οὔτινος ἡ συνεργασία πρὸς ἠθικὴν ἀνάπλασιν τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς εἶνε ἀπαραιτήτος.

Τούτων γεννημένων, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν σχολεῖα προεόντος τοῦ χρόνου θὰ κακαστώσιν ἄξια τῶν προσημοκίων τῆς πατρίδος, γενεᾶν εὐσεβῆ, χρηστῆν καὶ μεγαλόφρονον μορφοῦντα.

Ἐν Ἰωννίνῳις τῇ 2 Μαΐου 1891

Σ. Κοντοθανάσης.

Καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, μετέβηθι πάλιν ἐπὶ τὴν θάλατταν, καὶ βλέπε ταύτης τὰ κύματα, τὰ μεγέθη, τὴν εἰς πάλαν διαίρεσιν, τὰς ἀκτὰς, τοὺς ὄρους, τὰς ἐν μέσῳ νήσους, τῶν ἐχθῶν τὰ γένη, τὰ εἶδη, τὰ σχήματα, τὴν ποικιλίαν, τὴν πρὸς τὴν χέρσον φιλίαν, τὰ τῶν κυμάτων σμικρῆματα, τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς τῆς προνοίας χαλινόν, δι' ὃν τὴν ἡπειρον ἐπικλύζειν οὐ δύναται, ἀλλ' ὁρμῶντα κατὰ τῆς ψάμμου φροβείται τοὺς ὄρους, καὶ τὸν θεῖον ἐκεῖ νόμον γεγραμμένον ὁρῶντι οἶδον τις γαῦρος ἴππος, ἀρχόμενος ὑπὸ παλοδάμνου, ἀνακλᾷ τὸν ἀσθέντα, καὶ εἰς τοῦπίσω χωρεῖ, ὡς περὶ μεταμελόμενα ὅτι καὶ τῇ ψάμμῳ προσέψυσε. Διὰ ταύτης τὰς μακρὰς ἀποδημίας ποιούμεθα καὶ τὰς χρεῖας παρ' ἀλλήλων ἐραυζόμεθα, καὶ τῶν ἀναγκῶν τὰς ὕλας ἀνταδιδοῦμεν. Ὅστε γὰρ εἴασον ὁ κηδερὶν ἕκαστον τμήμα τῆς γῆς ἔπασαν τοῖς ἀνθρώποις φέρειν τὴν χρεῖαν, ἵνα μὴ τὸ ἀνευδὲς τῇ φιλίᾳ λυμήνηται ὕβριστῆς γὰρ ὁ κόρος καὶ τῆς ἀξίας πατήρ. Πρόκειται τοιγαροῦν ἡ θάλασσα μέση τῆς Οἰκουμένης εἰς κόλλους μυρίους διηρημένη, οἶδον τις πόλεως μεγίστης ἀγορά, πᾶσαν τῶν ἀναγκῶν τὴν ἀφθονίαν παρέχουσα, καὶ πολλοὺς πρᾶτηρας καὶ ὀνήτας δεχομένη, καὶ τοὺς τε ἐντεῦθεν ἐκείσε παραπέμπονσα καὶ τοὺς ἐκεῖθεν ἄγουσα τῆδε. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπίκουρος ἡ διὰ τῆς ἡπείρου πορεία, οὐκ ἐπίκουρος δὲ μόνον ἦν, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον διὰ ταύτης πᾶσαν ἀναπληρῶσαι τὴν ἔνδειαν, πρόκειται τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα, σκάφη καὶ σμικρὰ καὶ μεγάλα δεχόμενα, καὶ φόρτον πολλὸν καὶ ἀναγκαῖον τοῖς δεομένοις κομίζοντα. Ἔστι γὰρ ἰδεῖν μιᾶς ὀκτάδος φορεῖα πολλὰς κτηνῶν χιλιάδας ἐχθοφορούσας. Ἴνα δὲ μὴ δυσχεραίνωσιν οἱ ταύτης ὀδῆται, οἶδον τίνες σταθμοὺς κατέπηξε τὰς νήσους ὁ Ποιητῆς, ἐν αἷς καταγόμενοι, καὶ διαναπαυόμενοι, καὶ τὰς χρεῖας ὠνοῦμενοι, πάλιν ἐπαίρουσιν ἐνθα ἂν τὴν ὁρμὴν ἔχωσιν.

(Θεοδαρετῶν λόγος β' περὶ Προνοίας).

